

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITAS SCIENTIARUM SZEGEDIENSIS
MÉRNÖKI KAR

ÖKONÓMIAI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI INTÉZET

A HAZAI ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁS JELENE ÉS JÖVŐJE

TDK DOLGOZAT

Franyó Katalin

IV. évfolyamos gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök BSc

hallgató

Témavezető:

Dr. Panyor Ágota PhD

egyetemi docens

SZEGED

2014.

TARTALOMJEGYZÉK

1	BEVEZETÉS.....	3
2	SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	4
2.1	Az ökológiai gazdálkodás	4
2.1.1	Az ökológiai gazdálkodás történeti háttere.....	4
2.1.2	Az ökológiai gazdálkodás fogalma.....	5
2.1.3	Az ökológiai gazdálkodás alapelvei	6
2.1.4	Az ökológiai gazdálkodás legfontosabb irányzatai	8
2.1.5	A biológiai gazdálkodás szabályozási rendszere	9
2.1.6	Az organikus gazdálkodás ellenőrzése és tanúsítása	10
2.2	Ökológiai gazdálkodás a világban és Európában.....	12
2.2.1	Ökológiai gazdálkodás a világban	12
2.2.2	Ökológiai gazdálkodás Európában	13
2.3	Ökológiai gazdálkodás Magyarországon	15
2.3.1	A biogazdálkodás története és alakulása hazánkban 2004-ig	16
2.3.2	A biogazdálkodás története és alakulása hazánkban 2004-től napjainkig.....	17
2.3.3	A biogazdálkodás előnyös és hátrányos területei Magyarországon	18
2.3.4	Organikus növénytermesztés	19
2.3.5	Organikus állattartás	20
2.3.6	Bioméhészet.....	21
3	ANYAG ÉS MÓDSZER	23
4	EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELEÉSÜK.....	26
4.1	A beszélgetések tapasztalatai	26
4.2	Általános problémák	29
4.2.1	Értékesítés nehézségei	29
4.2.2	A támogatási rendszer és a pályázás problémái.....	31
4.2.3	Az ökológiai gazdálkodás helytelen megítélése	31

4.2.5 Az ökológiai gazdaságokból származó alapanyagok alacsony feldolgozottsága	33
5 KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	35
5.1 Megoldási javaslatok.....	35
5.2 A biogazdák jövőképe.....	38
6 ÖSSZEFOGLALÁS	40
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	42
MELLÉKLETEK	43

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1. táblázat Az ökológiai termelést folytató termelők és a terület méretének változásai 1996-2004 között.....	17
2. táblázat Az ellenőrzött ökológiai területek nagysága és a vállalkozások száma 2004-2012 között.....	18
1. ábra Az „organikus gazdálkodás” fogalmának első említése.....	4
2. ábra A világ 10 legnagyobb organikus földterület-használója 2012.....	12
3. ábra A világ 10 legnagyobb ökológiai földterülethányadával rendelkező ország, 2012.	13
4. ábra Európa organikus földterületeinek változása 2000-2012 között	14
5. ábra Európa tíz legnagyobb ökológiai gazdálkodási arányát felmutató országának adatai, 2012.....	15
6. ábra Ellenőrzött állatállomány 2012-ben	20
7. ábra Az ökológiai méhcsaládok számának alakulása 2005 és 2012 között	22
8. ábra A kérdőíves kutatásban résztvevők kor szerinti megoszlása %-ban	25
9. ábra Bioélelmiszerek fogyasztási gyakorisága százalékos megoszlásban	30
10. ábra Bioélelmiszerekre költött összeg a kérdőívben válaszolókra vonatkozólag	33

1 BEVEZETÉS

Napjainkban világszerte az ökológiai (biológiai, organikus, bio vagy öko) gazdálkodás az egyik legdinamikusabban fejlődő termelési rendszer. Ennek az lehet a magyarázata, hogy a termelők és a fogyasztók egyaránt kezdik belátni, hogy a biogazdálkodás a leginkább fenntartható gazdálkodási módszer. A fejlett országokban, így Magyarországon is egyre népszerűbbek az így előállított élelmiszerek. A kereslet Nyugat-Európában nagyobb, mint a termelés, így a magyar ökológiai termékek is igen keresettek külföldön.

Ezzel szemben áll az a tény, hogy hazánkban évek óta alig nő az ökológiai művelés alá tartozó földterületek nagysága. A magyarországi bio-boom elmaradt, a belső piac alig éri el az 1 százalékot. Az itthon előállított öko alapanyagok körülbelül 80%-át külföldre értékesítik feldolgozatlanul, nyersanyag formában. A hazai keresletet pedig az importból származó termékekkel elégítik ki.

Témaválasztásomat egy korábbi dolgozat motiválta, mely során jobban megismerhettem az ökológiai gazdálkodás alapelveit és folyamatát. Akkor egy tapasztalt biogazdával volt szerencsém találkozni, aki a művelés előnyeit és hátrányait is felsorakoztatta számomra.

Ezen tényezők késztettek arra, hogy jobban megvizsgáljam az ökológiai gazdálkodók tevékenysége során felmerülő nehézségeket több személy bevonásával, és megértsem a bővülés elmaradását. Fontosnak tartottam, hogy a gazdákat személyesen keressem fel, így lehetőségem volt az egyéni problémák megbeszélésére is, azon túl, hogy rengeteg értékes információval gazdagodhattam a beszélgetések során.

A szakirodalmi áttekintés után a kutatásomban részt vevő biogazdák szemszögéből mutatom be az ökológiai gazdálkodás jelentősebb problémáit, majd arra megoldási javaslatokat igyekszem adni. A dolgozat és a kutatási munkám zárásaként röviden bemutatom, hogy milyen jövőbeli célokat jelöltek meg a megkérdezett gazdálkodók.

2 SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1 Az ökológiai gazdálkodás

2.1.1 Az ökológiai gazdálkodás történeti háttére

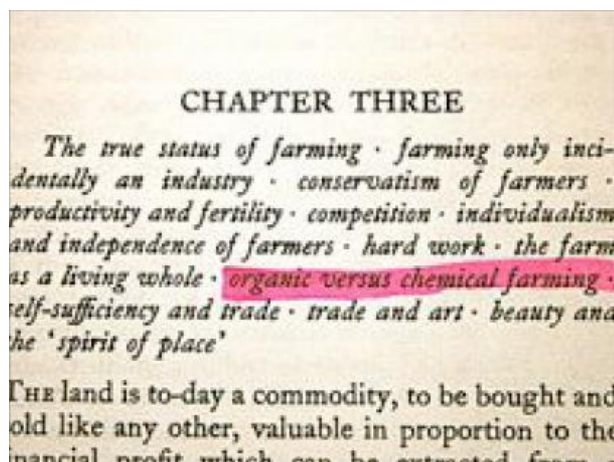
Az ökológiai gazdálkodás nem egy új gazdálkodási forma, hiszen ez a művelési módszer alkalmazták az egész világon a 18. századig. Azonban a népesség rohamos növekedésével kevésbé tartották lehetségesnek eme gazdálkodási móddal az élelmezés megoldását. Ahogy megjelentek az újabb és újabb technológiák, ahogy elterjedtek a növényvédőszer, valamint a műtrágyák a korábbi gazdálkodási rendszer teljesen átalakult. A termésátlagok megsokszorozódtak (Makkai 2008).

Azonban minőségi változások is bekövetkeztek a termésmennyiség növekedésével. A talajok kifáradtak, szikesedni kezdtek. A növényeknek megváltozott az íze, a lédús gyümölcsök között egyre gyakoribb a vízízű. Egyes technológiák, alkalmazott vegyszerek szembeállíthatóak bizonyos betegségek gyors, ugrásszerű növekedésével is.

Ezeknek a károsnak minősülő hatások kompenzálására az 1920-as évektől ismét előtérbe kerülhetett az ökológiai gazdálkodás eszméje. Az elgondolás Rudolf Steiner (1861-1925) osztrák tudós és filozófushoz köthető, aki 1924-től előadásokat tartott gazdálkodóknak a biodinamikus gazdálkodásról Sziléziában.

Az ezt követő két évtizedben világszerte egyre több országban gyökeret eresztett ez az elgondolás. Lord Northbourne *Look to the Land* (1940) című könyve úttörőnek számított abban az időben: az organikus gazdálkodás fogalmával első ízben ebben a könyvben találkozhatunk (1. ábra).

1. ábra Az „organikus gazdálkodás” fogalmának első említése

Forrás: <http://orgprints.org/11376/1/11376.pdf>

Az ökológiai mozgalmak a második világháború után folyamatosan erősödtek meg Nyugat-Európában. Közép- és Kelet-Európában csak később, a '80-as éveken kezdett elterjedni.

1972-ben Párizsban megalakult az International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM) (Dizdar 2012). 1973-ban létrehozták a világ legnagyobb biogazdálkodást kutató intézetét Svájcban, a FiBL-t (Forschungsinstitut für biologischen Landbau). 2000 óta minden évben megjelentetik közösen évkönyvüket, melyből kiderülnek a legfrissebb statisztikai adatok az organikus gazdálkodáshoz kapcsolódóan.

Az Európai Unió országai az 1990-es évek elején közös alapelveket és stratégiát fektettek le az ökológiai gazdálkodásra vonatkozóan a 2092/91. számú irányelv formájában, mely keretjogszabályává vált a termelési módszernek.

2.1.2 Az ökológiai gazdálkodás fogalma

Napjainkra sem alakult ki egy egységes szemléletű, jól körülírható fogalom az ökológiai gazdálkodásra. Ezt mutatja például az is, hogy hányféleképpen lehet megnevezni a gazdálkodási formát: szokás „ökológiaiinak”, „biológiaiinak”, „organikusnak” vagy „alternatívának” is mondani. Azonban az egyre bővülő szakirodalomnak és az egységesülő jogi szabályozásnak köszönhetően kezd körvonalazódni egy egységes meghatározás. E sokféle definíció közül szeretnék bemutatni néhányat.

Az Európai Unióban a Tanács 834/2007/EK rendelete a mérvadó. Eszerint: *„Az ökológiai termelés egy gazdaságirányításból és élelmiszer-termelésből álló átfogó rendszer, amely ötvözi a legjobb környezetvédelmi gyakorlatokat, a magas szintű biodiverzitást, a természeti erőforrások megőrzését, a magas szintű állatjólléti szabványok alkalmazását és a bizonyos fogyasztók természetes anyagok és eljárások használatával előállított termékek iránti preferenciájával összhangban lévő termelési módszereket. Az ökológiai termelési módszernek így kettős társadalmi szerepe van, egyrészt gondoskodik olyan speciális piacról, amely a fogyasztók ökológiai termékek iránti igényét kielégíti, másrészt olyan közjavakat termel, amelyek hozzájárulnak a környezet védelméhez és az állatjólléthez, valamint a vidékfejlesztéshez”* (<http://eur-lex.europa.eu>).

Magyarországi vonatkozásban a 140/1999 (IX.3.) kormányrendelet szintén az ökológiai gazdálkodást használja a fogalom elnevezésének. A rendelet szerint: *„A biogazdálkodás elnevezés országonként változik (organikus, ill. szerves, biológiai, ökológiai stb.), azonban ugyanazt jelenti: a mezőgazdasági üzemben a termék előállításával kapcsolatos műveletek*

összessége (beleértve a csomagolást és a jelölést is) a rá vonatkozó szabályok szerint van végrehajtva” (Lucskai, 2006).

A hazai szakemberek különböző megközelítések alapján alkották meg sajátos fogalomkörüket a biológiai gazdálkodásra.

Radics (2001) meghatározása a vegyszermentességet emeli ki elsődleges hangsúllyal az ökológiai gazdálkodás jellemzői közül: „Ökológiai gazdálkodáson a szintetikus műtrágya és szintetikus növényvédőszer nélküli, a természetes biológiai ciklusokon belüli szervezestrágyázáson, biológiai növényvédelmen alapuló gazdálkodási formát értjük”.

Sárközy (1998) szerint a legfontosabb feladata a biogazdálkodásnak a fenntarthatóság: „Az ökológiai gazdálkodást folytató termelő az Organikus Mezőgazdasági Mozgalmak Nemzetközi Szövetsége (IFOAM), a FAO és WHO által közösen kidolgozásra került Élelmiszer-könyv gazdálkodás a természetidegen anyagok felhasználása nélkül állítja elő termékeit, fenntartható, változatos, kiegyenlített, környezetmegóvó és jövedelmező rendszerek létrehozására törekszik, amelyeknek során egészséges táplálékot állíthatnak elő.”

Egy harmadik megközelítésként szeretném megemlíteni Márai és munkatársai (2002, idézi Barna) meghatározását, amely szerint: „A bio- (öko-, organikus) gazdálkodás olyan környezetkímélő és megújító, különleges minőségű és teljes körű mező-, erdő- és tájgazdálkodást, élelmiszertermelést, valamint vidékfejlesztést jelent, amely a szigorú előírások keretei között, különleges ellenőrzés és minősítés mellett, valamint aktív környezet- és egészségvédelem, és életforma-változtatás igényével folyik.”.

2.1.3 Az ökológiai gazdálkodás alapelvei

2005 szeptemberében Ausztráliában, az IFOAM meghatározta az ökológiai gazdálkodás fogalmát. A gazdálkodási módszer alapelveit és műveleteit a szervezet által kiadott dokumentumokból ismerhetjük meg, amelyek a következők: (Radics, 2006.)

1. Az ökológiai gazdálkodás helyi erőforrásokra épülő zárt rendszer, amelynek az a célja, hogy minimalizálja az inputokat (külső energia és anyag), valamint a veszteségeket. Mindezt olyan módszerekkel éri el, mint a háztartási hulladék komposztálása, a biológiai nitrógenmegkötés, az állati és növényi maradványok kezelése vagy a saját takarmányok termesztése. Fontos feladatként kezeli a kimosódási veszteségek csökkentését.

2. A biogazdálkodás törekszik a talaj hosszú távú termékenységének fennmaradására. Ezt úgy igyekszik elérni, hogy teljes mértékben mellőzi a szintetikus, könnyen oldódó műtrágyák felhasználását, helyettük a biológiai aktivitás fokozásával, szerves trágyák használatával éri el a kívánt szintet. Fokozott figyelmet fordít a talajszerkezet megőrzésére és javítására, a

szervesanyag tartalom egyensúlyára. A talaj javításának eszköze lehet a pillangós és a talajtakaró vagy a mélyen gyökerező növények - pl. lucerna, csillagfűt, borsó, bab stb. —beépítése a vetésforgóba, amelyekkel megelőzhető a túlzott párologtatás, valamint pótolhatóak a többi növény által felvett szervesanyagok. Ezen felül fontos szerepet kapnak a földigiliszták és más talajlélölények, amelyek szintén a talaj termékenységét javítják.

3. Az iparszerű mezőgazdaság rengeteg káros anyagot termel. Ide sorolhatjuk például a szintetikus növényvédő szereket. A nem megfelelően végzett mezőgazdasági tevékenységek erózióhoz és tápanyag kimosódáshoz vezettek. Az ökológia e szennyeződések minimalizálására törekszik: csak természetes eredetű növényvédőket használ, vetésforgót és – ahol lehetőség van rá – egész éves talajtakarást alkalmaz.

4. Az organikus gazdálkodás fontos alapelve, hogy törekszik a fosszilis energiahordozók minimalizálására. A nem megújuló energiaforrások helyett fokozni kívánja a nap- és szélenergia használatát. Igyekszik a helyi piacokon értékesíteni, amellyel a lokális gazdaságot is serkenti. Nem utolsósorban a biológiai folyamatok serkentésével is csökkenteni próbálja a fosszilis energia felhasználását.

5. A biogazdálkodás célja, hogy elegendő mennyiségű, magas tápértékű élelmiszert állítson elő. Megpróbálja csökkenteni és kizárni az olyan káros anyagokat az előállítás folyamatából, mint a nehézfémek vagy a növényvédőszer-maradványok.

6. Az ökológiai gazdálkodásban cél a gazdaságban tartott állatok számára olyan élettér kialakítása, amelyeknek köszönhetően a fiziológiai és etológiai igényeiket maximálisan ki tudják elégíteni. A fajtaválasztásnál és az egyedszám meghatározásakor törekedni kell a megfelelő élet- és mozgástér kialakítására. Figyelembe szükséges venni az állat egyedi igényeit, így meghatározható a megfelelő takarmányozás. Még jobb, ha a gazdálkodó saját maga állítja elő az ehhez szükséges takarmányt. Fontos a higiénia is. Ezek a tényezők biztosítják a jószágok egészségét. Megelőzés esetén ebben a gazdálkodási módszerben nem alkalmazhatóak gyógyszeres kezelések.

7. A ökológiai gazdálkodás a termelőknek, valamint családjuk számára megfelelő jövedelmet kell, hogy biztosítson. Csak így lesznek elégedettek az elvégzett munkájukkal. A biztonságos munkakörnyezet biztosítása szintén fontos szerepet kap. Sikerességével elérhető a vidéki lakosság helyben tartása is.

8. Nem utolsósorban alapelveként az ökológiai gazdálkodásnak törekednie kell a vidéki, mezőgazdasági környezet és a hozzájuk kapcsolódó területek természetes élettereinek fenntartására, az ott élő növények és állatok genetikai sokszínűségének megőrzésére. Mindezt segítheti fásításokkal, erdőtelepítésekkel, ökosávok és vízi élőhelyek létrehozásával.

2.1.4 Az ökológiai gazdálkodás legfontosabb irányzatai

A biogazdálkodásnak több irányzata alakult ki az elmúlt évtizedek alatt. Ennek az oka, hogy a világban más-más időben jelentek meg azok a problémák, amelyek orvoslásaként az ökológiai gazdálkodás megoldást jelenthet. Ez által hétféle irányzatot különböztethetünk meg: 1. Biodinamikus gazdálkodás, 2. Szerves-biológiai, 3. Soil Association, 4. Permakultúra, 5. Fenntartható gazdálkodás (Sustainable Agriculture), 6. Masanobu Fukuoka-elmélet, 7. Erdő, mező rendszer (Agroforestry). (Dr. Nagy J., 2009)

A következőkben szeretném röviden bemutatni ezeket a lehetőségeket kitérve a módszerek egyediségeire.

Biodinamikus gazdálkodás

A biodinamikus gazdálkodás kidolgozása Rudolf Steiner nevéhez fűződik. Ez a gazdálkodási mód a komposzt és a szerves trágyák, valamint az ásványi anyagok (kálium, magnézium. stb.) használatán alapul. A kozmikus erők közreműködésére támaszkodik. Ez azt jelenti, hogy a termelést Vetési Naptár szerint végzik, amit a holdciklusokhoz igazítanak. A szerves-biológiai móddal ellentétben ennél a módszernél alkalmazzák a talajforgatást is (Seléndy, 2005).

Szerves-biológiai

A talaj minőségére helyeződik a hangsúly ennél az irányzatnál. Itt minden olyan eljárás engedélyezhető, amely a talaj humusztartalmának javítására irányul – például földigiliszták és más talajélőlények alkalmazása. A folyamat elindítói: Hans és Maria Müller, valamint Hans Peter Rusch nevéhez köthető ez az irányzat (Seléndy, 2005).

Soil Association

Megalapítója Lady Eve Balfour. Az irányzat fő elemeként a komposztálást emelhetjük ki. A szerves anyagok körforgásán, illetve ezek komposzt formájában való újrafelhasználására alapszik a módszer. Legjelentősebb intézménye az angliai Soil Association.

Permakultúra

Ausztráliában alakult ki ez az irányzat, amely Bill Mollison és David Holmgren nevéhez fűződik. A mozaikszó a Permanent Agriculture, vagyis az állandó mezőgazdaság fogalomból jött létre. Egy integrált, folyamatosan szukcesszíven fejlődő, az ember számára hasznos növények és állatok ökológiai kapcsolathálózatán alapuló rendszert nevez meg ez alatt Mollison (Seléndy, 2005).

Fenntartható gazdálkodás (Sustainable Agriculture)

A fogalom az 1980-as években jelent meg, és vált ismertté. Legfontosabb ismérve, hogy a fejlődést úgy kell elérni, hogy a jelen nemzedék igényei úgy teljesülnek, hogy a jövő

nemzedékének esélyei ne csökkenjenek megvalósulásukkor. Az Egyesült Államokban elterjedt irányzat.

Masanobu Fukuoka-elmélet

Japánban, Mosanobu Fukuoka dolgozta ki e módszer elméletét. Lényege, egyben motója is: „Ne tégy semmit”. Azonban nem néz szembe azzal a problémával, hogy a Föld népessége rohamosan nő, ezáltal ez a fajta megközelítés, hogy a mezőgazdaság majd megtermeli a szükséges élelmiszert, nem jelenthet megoldást az élelmiszerellátás nehézségeire.

Erdő, mező rendszer (Agroforestry)

A módszer elválasztja az erdőgazdálkodást a többi mezőgazdasági elemtől. Fenntartható növénytermesztési rendszer, amely folyamatos termésnövekedéssel jár. Jelentőssé azonban a területeken válik, ahol a nagy ráfordítás igényű technológiák alkalmazása lehetetlen – vagyis a kisgazdaságokban és a szegényebb peremterületeken.

2.1.5 A biológiai gazdálkodás szabályozási rendszere

Napjainkban egyre több országban szabályozzák az ökológiai gazdálkodás feltételeit. Ezek közül szeretnék bemutatni néhányat.

Az Európai Unió az ökológiai termelésről és a biotermékekről először 1991-ben alkotott rendeletet. A **2092/91/EGK rendelet** nem tért ki az állattenyésztésre, ezzel a résszel csak 1999-ben egészült ki. Magában foglalta a termelés minimális szabályozását; a címkézéssel és a marketingtevékenységről is rendelkezett. Ezt a rendeletet helyezte hatályon kívülre a Tanács **834/2007/EK rendelete**. A szabályozás elrendelte a célkitűzések, elvek és szabályok világosabb meghatározását, valamint az ökológiai termékek címkézésére és kereskedelmükre is kitért.

A Bizottság 2008. szeptember 5-i **889/2008/EK rendelete** a fenti rendelet részletes végrehajtási szabályait határozza meg. A Bizottság 2008. december 8-i **1235/2008/EK rendelete** a biotermékek harmadik országokból történő behozatalát szabályozza. A 2013. június 18-i 567/2013/ és a 2013. június 20-i 586/2013/EU végrehajtási rendelete pedig a korábbi intézkedés helyesbítései.

Az Európai Unió biológiai gazdálkodásra vonatkozó rendelete a következő területeket szabályozza részletesen (Tirczka et al, 2012.):

- A termelés feltételeit, a dokumentációs kötelezettséget;
- Az előállítás során felhasználható anyagok körét;
- A jelölés szabályait;
- Az ellenőrzés rendszerét;

- A harmadik országból történő importot.

Hazánkban a **34/2013. (V. 14.) VM rendelethez** vonatkozik a tanúsításra, a termelésre, forgalmazásra, a jelölésre és az ellenőrzésre.

Az Európai Unió és az USA között létrejött egy bilaterális egyezmény, melynek köszönhetően egymás között a tanúsított ökológiai termékeket egyéb más tanúsítások nélkül értékesíteni lehet. Ezáltal kölcsönösen elismerték egymás szabályozási és ellenőrzési rendszereit.

Néhány európai ország (például Dánia, Egyesült Királyság, Svájc, Magyarország) ökológiai gazdálkodó szövetsége saját jogszabályokat alkotott, amely a címkézésre és a védjegyekre is kitér. Ezek az EU jogszabályaitól sokkal szigorúbb feltétel-rendszerek (Bio Suisse, Naturland stb.), amelyek betartásával megkülönböztető védjegyet alkalmazhatnak az ökológiai gazdálkodók termékeikre.

Az Egyesült Államok Nemzeti Ökológiai Programja (NOP) igen jelentős mértékben tér el az európai normáktól. Azonban elfogadta többek között Dánia, az Egyesült Királyság, Japán vagy Izrael tanúsítási rendszerét is, még ha azt a US Department of Agriculture közvetlenül nem is akkreditálta (Willer, 2013).

Az IFOAM kidolgozott egy olyan alap-feltételrendszert, amely meghatározza, hogy hogyan kell előállítani és feldolgozni a biotermékeket. Ezeket a többletelőírásokat minden ökológiai gazdálkodó számára ajánlott betartani, a programban résztvevőknek pedig kötelező. Az IFOAM Basic Standardja esetenként szigorúbb feltételeket határoz meg. Ha a gazdálkodó teljesíti ezeket, akkor termékei magán viselhetik a szervezet védjegyét is.

2.1.6 Az organikus gazdálkodás ellenőrzése és tanúsítása

A biogazdálkodás során előállított termékek esetében nem úgy kell értelmezni az ellenőrzést és ez által a termék „bioterméknek” titulálását, hogy a termékeket laboratóriumi körülmények között megvizsgálják, tartalmazznak-e valamilyen az ökológiai gazdálkodásban tiltott vegyszermaradványt, és ha nem, akkor a termék lehet „bio”. Az ellenőrzés sokkal többet takar, hiszen folyamatos vizsgálatokat végeznek, hogy a termékeket tényleg a szabályozásnak megfelelően állították elő.

Biotermékként akkor értékesíthető egy ökológiai gazdaságból származó termék, ha azt egy tanúsító szerv ellenőrizte, valamint ha magán viseli az európai uniós vagy a magyar ökológót. Csak ezek meglétével adható el ökotermékként, valamelyik hiányában nem lehet így árusítani őket.

Ha a gazdálkodó szeretne organikus módon termelni, ahhoz először jelentkezni kell az ellenőrzési rendszerbe. Ekkor olyan adatokat kell szolgáltatnia, hogy hol folyik a gazdálkodás vagy a bejelenteni kívánt tevékenység teljes körű leírását. Nyilatkoznia kell, hogy a tevékenységét a ökológiai gazdálkodás feltételeinek megfelelően fogja végezni a szerződés napjától, valamint ha szabálysértést vét, akkor a kérdéses termékről eltávolítja az biogazdálkodásra utaló jelölést. A gazdálkodónak engedélyt kell adnia az ellenőrző szervezetnek azért, hogy az beléphessen valamennyi telephelyére, betekinthessen a nyilvántartásokba, könyvelésébe.

A biogazdálkodónál évente egyszer egy teljes körű ellenőrzést hajt végre az ellenőrző szerv előzetes egyeztetés után. Ezen kívül bejelentett és véletlenszerű ellenőrzéseket is tarthatnak, kifejezetten azoknál a gazdálkodóknál, akiknél fennáll a gyanú, hogy tiltott készítményeket vagy technológiákat használnak a termelés során, vagy a biotermékeket más termékekkel felcserélik. Ebben az esetben lehetősége van az ellenőrző szervnek laboratóriumi vizsgálat céljára mintát venni.

Növénytermesztésnél gazdálkodási naplót, vagy táblatorzskönyvet kell vezetni, amelyben a gazdálkodó táblánként és időrendi sorrendben dokumentálja, hogy az adott ökológiai területen milyen tevékenységeket hajtottak végre, milyen és mennyi anyagot használtak fel, valamint hogy mekkora volt a betakarított termés.

Állattenyésztés esetén a dokumentációnak ki kell terjedni az állatok származására, takarmányozására, az állatlétszám változására, valamint az állatorvosi vizsgálatok nyilvántartására.

Párhuzamos gazdálkodás esetén nem csak az ökológiai gazdálkodás alá eső tevékenységekre terjed ki az ellenőrzés hatálya, de a hagyományosra is.

Az ellenőrzés során az ellenőr minden alkalommal jegyzőkönyvet készít, melyet a gazdálkodó ellenjegyez.

Ha semmilyen kivetnivalót nem állapítanak meg az ellenőrzés során, amely a termék ökológiai jelölésének megvonását, a terület/állatállomány újra átállítását vagy a rendszerből való kizárást vonná maga után, a termék megkapja az ökológiai tanúsítást.

Piaci értékesítés során a tanúsítványt a vevő kérésére köteles a gazdálkodó bemutatni, hiszen ez egyfajta igazolás arról, hogy terméke biotermék. Feldolgozónak és kereskedőnek történő értékesítés során a termékek mellé a tanúsítvány másolatát is mellékelni kell. (<http://www.biokontroll.hu/>)

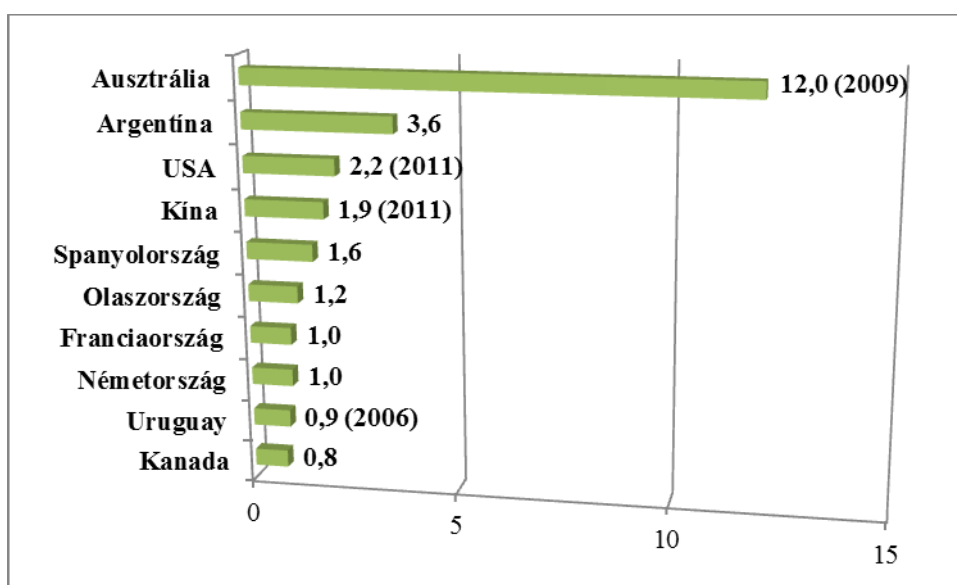
A hazánkban két ellenőrzési-tanúsítási szerv foglalkozik az ökológiai gazdálkodók ellenőrzésével: a Biokontroll Hungária Kft. és az osztrák hátterű Hungária Öko Garancia Kft.

2.2 Ökológiai gazdálkodás a világban és Európában

2.2.1 Ökológiai gazdálkodás a világban

Napjainkban már jelentős mennyiségű adat áll rendelkezésünkre arról, hogy hol és milyen méretekben folyik ökogazdálkodás. 1999 óta gyűjti össze a FiBL (Forschungsinstitut für biologischen Landbau) az összes információt a biogazdálkodás területi megoszlásáról, a farmok és gazdálkodók számáról, valamint gazdasági-piaci szerepéről. 2012-ben 37,5 millió hektáron, így az összes mezőgazdasági földterület 0,9%-án folyt ellenőrzött ökológiai gazdálkodás (Willer, 2014).

2. ábra A világ 10 legnagyobb organikus földterület-használója 2012.

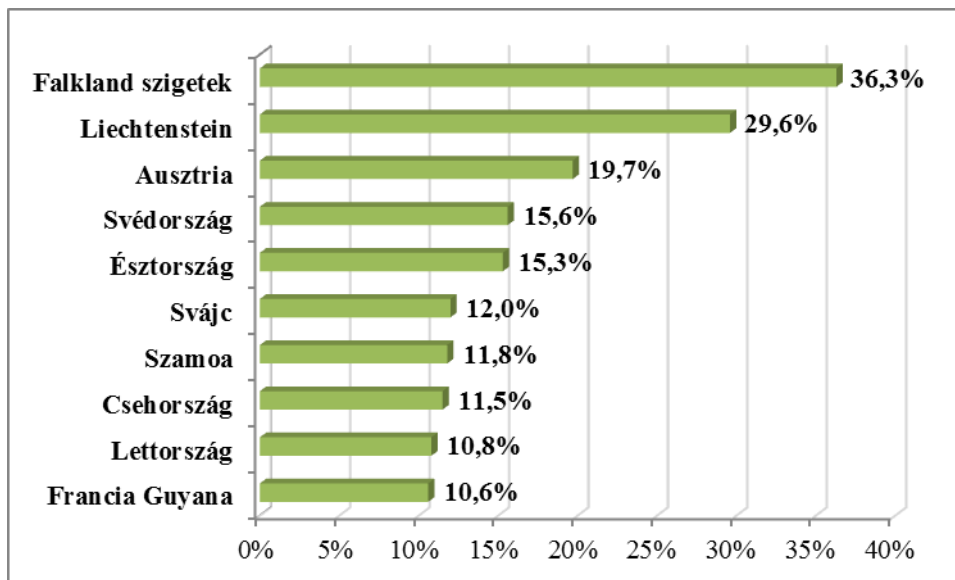
Forrás: The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2014., saját szerkesztés

A világ tíz legnagyobb organikus művelésű földterülettel rendelkező országát mutatja be a 2. ábra. A legnagyobb ellenőrzött ökológiai földterülettel rendelkező ország Ausztrália. Világviszonylatban is kiemelkedik ez az ország (az összes organikus földterület közel harmada itt található). Az európai kontinens ökológiai földhasznosításának közel felét 4 ország adja: Spanyolország (1,6 millió ha,) Olaszország (1,2 millió ha), Németország (1 millió ha) és Franciaország (1 millió ha). Egyre jelentősebb területekkel rendelkezik ez a művelési rendszer Ázsiában is: Kína emelkedik ki erről a kontinensről. Dél-Amerikában továbbra is Argentína a legjelentékenyebb ország a nagyméretű földelvonások ellenére is.

A tíz legnagyobb organikus területtel rendelkező ország között nem találunk egyetlen afrikai nemzetet sem, sőt az első húszban sem, amelyek negyedmillió hektárnál több organikusan művelt területtel rendelkeznek. Három állam azonban kiemelhető, ahol jelentősebb

méretű organikus földhasználat folyik. Ezek Uganda (231 ezer ha), Tanzánia (186 ezer ha) és Etiópia (164 ezer ha) (Willer, 2014).

3. ábra A világ 10 legnagyobb ökológiai földterülethányadával rendelkező ország, 2012.

Forrás: The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2014., saját szerkesztés

A 3. ábra alapján megfigyelhető, hogy a világ 10 legnagyobb organikus földterülethányaddal rendelkező országa közül 7 európai ország. A Falkland szigetek kiemelkedő ökológiai területaránya a sok juhlegelőnek köszönhető. A többi országban is leginkább a legelők mérete hat ki a hasonlóan a jó megoszlásokra.

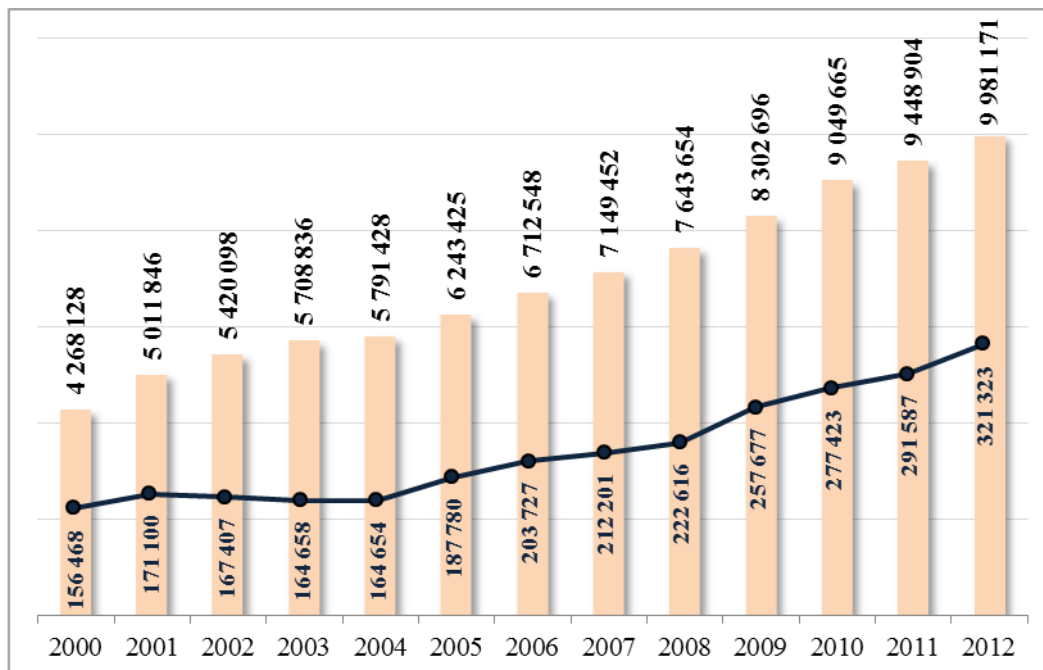
2012-es adatokat tekintve majdnem 1,93 millió termelő foglalkozik biogazdálkodással. Afrika, Ázsia és Latin-Amerika adja az összes ökogazdaság $\frac{3}{4}$ -ét. Egy év alatt 132 ezerrel nőtt számuk. A legtöbb gazdaság Indiában állít elő biotermékeket, ahol közel 600 ezer termelő van. Ez az ázsiai régió ökogazdálkodóinak 88%-a. Uganda (189 ezer) és Mexikó (170 ezer) emelkedik ki még nagyszámú előállítói révén. Ezeken kívül még 100 ezernél több gazdaság található Tanzániában (170 ezer) és Etiópiában (122 ezer) is. Hozzájuk kapcsolódik még közel 50 ezer feldolgozó és 2 ezer importőr, akiket főleg Európában találhatunk. Erre vonatkozóan azonban nem teljes a kutatás eredménye; sok országból nem érkezett adat (Willer, 2014).

2.2.2 Ökológiai gazdálkodás Európában

Európa ellenőrzött ökológiai földterülete növekvő tendenciát mutat. A FiBL legfrissebb kutatási eredményei alapján 2012-ben 11,1 millió hektár tartozott organikus művelés alá. Ez 2,3%-a az összes mezőgazdasági területnek. 2011-ben még csak 10,6 millió hektáron foly-

tattak biogazdálkodást, amely 2,2%-ot jelentett. Ha a 2000-es adattal hasonlítjuk össze ezt a számot, akkor láthatjuk, hogy két és félszeresére nőtt az organikusan művelt területek nagysága a vizsgált 12 év alatt (Willer, 2014) (4. ábra).

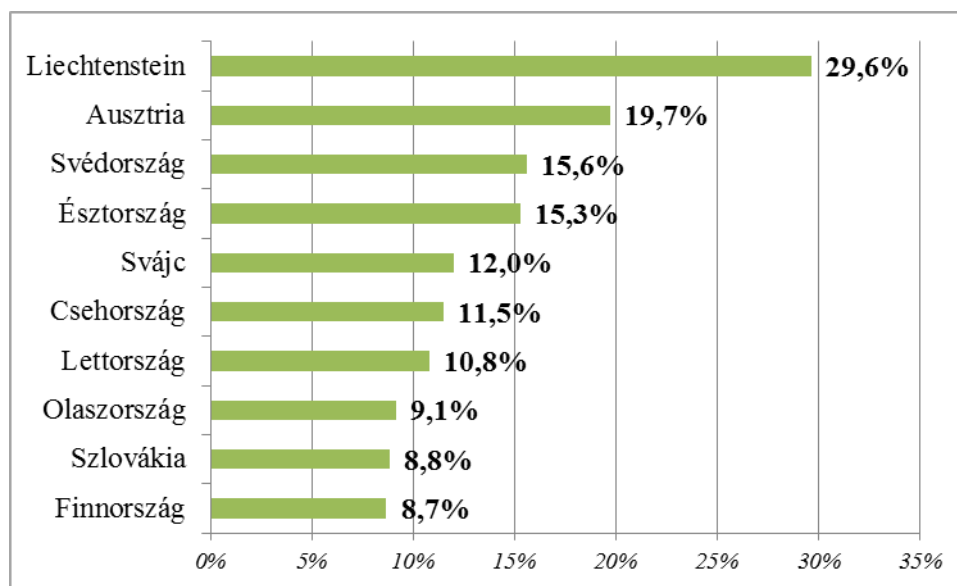
4. ábra Európa organikus földterületeinek változása 2000-2012 között

Forrás: European Organic Farming Statistics 2013., saját szerkesztés

Az ökológiai gazdaságok számát vizsgálva szintén növekvő tendenciát figyelhetünk meg. A legfrissebb eredmények szerint 2012-ben 321 ezer termelő folytatott biogazdálkodást. A 2000-es adatokhoz viszonyítva kétszeresére nőtt számuk. Az ökológiai gazdaságok száma az utóbbi 15 évben növekvő tendenciát mutat.

5. ábra Európa tíz legnagyobb ökológiai gazdálkodási arányát felmutató országának adatai, 2012.

Forrás: European Organic Farming Statistics 2013., saját szerkesztés

Az 5. ábrán láthatjuk, hogy az első helyen Liechtenstein áll, mely összes mezőgazdasági területének 29,6%-át biológiai gazdálkodással művelik. Szintén kiemelkedik Ausztria közel 20%-os arányával. 10% felett még öt országban van az ökológiai gazdálkodás aránya: Svédországban, Észtországban, Svájcban, Csehországban és Lettországon.

Az EU jelenlegi 28 tagállama közül a legnagyobb organikus földterületeket Spanyolországban, Olaszországban, Németországban, illetve Franciaországban találhatjuk. Ez a négy ország rendelkezik az összes biogazdálkodás által hasznosított terület közel felével.

2.3 Ökológiai gazdálkodás Magyarországon

Hazánkban a domborzati viszonyok kifejezetten kedveznek a mezőgazdaság számára. Az összes területhez viszonyítva nagy az alföldek aránya. Csupán néhány európai országban jobbak ezek a feltételek (pl. Dánia, Hollandia). A talajadottságok jók, legnagyobb részben csermőzom és barna erdőtalaj van hazánkban. Azonban egyes területek gyengébb termőképességű talajjal rendelkeznek.

Eredményesen lehet mérsékelt övi kultúrnövényeket termesztani, valamint a legszélesebb körben elterjedt haszonállatok tenyésztésére is megfelelő adottságokkal rendelkezik Magyarország. Mivel a nedves és a száraz kontinentális éghajlat határán húzódik az ország, így gyakorta kell számolni aszályokkal. Ezért egyre nagyobb hangsúlyt kap az öntözéses gazdálkodás kiterjesztése, valamint a szárazságtűrőbb növényfajták bevezetése nálunk is.

Hazánk területének 79%-a, 7 375 ezer hektár volt termőterület a 2013-as évben. Megoszlását tekintve 5 340 ezer hektár mezőgazdasági és 1 934 ezer erdőterületre osztódott. A mezőgazdasági területek nagysága csökkenő tendenciát mutat, az erdőterületeké azonban mérsékelten, de növekedett az utóbbi években. Közel 2 millió hektárt vontak ki a művelésből 2013-ban.

A mezőgazdasági területek 81%-a szántóföld (több mint 4 300 ezer ha). Egyre kisebb hányadot alkot a gyepterület - 2013-ban 14% csupán volt -, amelyre a csökkenő szarvasmarha-állomány, valamint a szarvasmarha ágazat egyre nagyobb mértékű szántóföldi takarmányozása lehet a magyarázat. A konyhakert, a gyümölcsös és a szőlő még a 2-2%-ot sem éri el. A magyarországi nádasok és halastavak mérete szintén jelentéktelen – mindössze alig több mint 100 hektárt tesznek ki.

A hazai állatállomány nagysága folyamatosan csökkent az utóbbi években. A 2012-es évben csupán a szarvasmarha és a juhállomány száma nőtt, a sertés és baromfi száma a megelőző év szintje alá esett. A szarvasmarha-állomány 753 ezer, amely 2011 óta növekedést mutat. A sertések száma már a 3 millió egyedet sem éri el. A juhállomány 2012-ben nőtt, 1,1 milliót tartottak a gazdák. A baromfik száma erősen ingadozó. 2012-ben 38,2 millió volt az állatlétszám. (<http://www.ksh.hu/>)

2.3.1 A biogazdálkodás története és alakulása hazánkban 2004-ig

Magyarországon minden feltétel adott a biogazdálkodás számára. A kedvező időjárási tényezők, a jó minőségű termőföld, valamint a komoly múltra tekintő növénytermesztés és állattenyésztés is jelentős lehetőségeket biztosíthat a gazdálkodási módszer részére.

Magyarországon az 1950-es évekig a ökológiai gazdálkodás alapelveinek megfelelően gazdálkodtak. Az '50-es években kezdett elterjedni a műtrágya és a növényvédő szerek használata, amelynek következtében teljesen más irányzatot vett a hazai növénytermesztés, valamint átalakult az állattenyésztés is.

A biogazdálkodási mozgalom az 1980-as években indult útjára. 1983-ban alapították meg a Biokultúra Egyesületet, amelynek hatására ismét visszatérőben volt a korábbi hagyományos gazdálkodási szemlélet. Már az első években több száz tag csatlakozott az irányzathoz, amely pozitív jövőt jelzett elő. A gazdálkodók eleinte nem a legnagyobb profit elérése miatt álltak át, vagy nem a szigorú ellenőrzésektől való félelem miatt távolodtak el a biogazdálkodástól. Akkoriban a többséget az erkölcsi elköteleződés vezérelte (Solti, 2012).

1988-ban mindössze 15 üzemben folytattak ellenőrzés alatt ökológiai gazdálkodást. A bevont terület is jelentéktelennek tűnt: még az 1000 hektárt sem érte el. Azonban a következő években megindult a dinamikus fejlődés.

Civil kezdeményezést követően született meg az első kormányrendelet, a 140/1999 (IX.3.) a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek ökológiai követelmények szerinti előállításáról, forgalmazásáról és jelöléséről (Lucskai, 2006).

Az első közel 30 év nevezhető a hazai ökológiai gazdálkodás fénykorának. A bevont területek nagysága növekvő tendenciát mutatott, egyre több gazdálkodó csatlakozott a szervezethez. Hasznos szakmai anyagok segítették a gazdálkodókat, valamint komoly szakmai háttér húzódott a szervezet mögött. Az ellenőrzés hitelesnek bizonyult. (1. táblázat)

1. táblázat Az ökológiai termelést folytató termelők és a terület méretének változásai 1996-2004 között

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ellenőrzött terület (ha)	11 390	15 772	21 565	32 609	47 221	79 178	103 672	113 816	128 690
Vállalkozások száma	127	161	330	327	471	764	995	1 155	1 420

Forrás: Biokontroll Hungária 2005-es éves jelentése, saját szerkesztés

2.3.2 A biogazdálkodás története és alakulása hazánkban 2004-től napjainkig

Az ökológiai gazdálkodás hazai vonatkozásában 2001-től változások figyelhetők meg. A fejlődés üteme lelassult. A Biokontroll Hungária Kht-ból kivált a szervezet szakmai igazgatója néhány társával együtt, és egy új ellenőrző szervet, a Hungária Öko Garancia Kft-t hoztak létre.

A helyi csoportoknál szintén felütötte fejét a válság; csak az erősebb csoportok tudtak fennmaradni, amelyek önálló egyesületté váltak. 2004-re nagyjából 45 civil szervezet volt, akik az ökológiai gazdálkodás népszerűsítését, szakmai segítségét tartották feladatuknak. (Solti, 2012)

2004-től a környező országok közül egyedülként hazánkban csökken az organikus gazdálkodásba bevont területek nagysága. 2009 volt az egyetlen év az utóbbi közel 10 évben, amikor növekedést könyvelhetett el a ökológiai gazdálkodás (2. táblázat).

2. táblázat Az ellenőrzött ökológiai területek nagysága és a vállalkozások száma 2004-2012 között

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ellenőrzött terület (ha)	128 690	122 615	116 197	111 873	111 800	133 720	121 071	113 070	118 990
Vállalkozások száma	1 420	1 353	1 249	1 203	1 171	1 541	1 493	1 345	1 282

Forrás: Eurostat adatbázis, saját szerkesztés

Az 1999-ben a kormányprogramban kitűzött 300 ezres, az ökológiai gazdálkodás által hasznosított földterületnek csupán 41%-át tudták teljesíteni 2006 végére. Ezt a célt a mai napig nem sikerült elérnie a hazai biogazdálkodásnak. Hiába van akcióterv, amely 2020-ra megcélozza a 350 ezer hektárra történő növekedést, még mindig ugyanott tart a magyar biogazdálkodás, mint 2004-ben (Solti, 2012).

Hazánk az uniós átlag alatti organikus területnagysággal rendelkezik. Az Európai Unióban azon kevés ország közé tartozik, ahol az ágazat bővülése elmaradt.

2.3.3 A biogazdálkodás előnyös és hátrányos területei Magyarországon

Az ágazat bővülésének elmaradását több tényező is befolyásolja. Az organikus gazdálkodás hátrányos területei (Czeller-Roszík, 2009):

- Állami szerepvállalás hiánya, támogatási rendszer hiánya;
- Nem volt átható ökológiai akcióterv;
- Nincs egy hatékony és egységes érdekképviselő;
- Marketing-koncepció hiánya;
- A két legnagyobb ellenőrzési-tanúsítási szerv közötti ellentét kihat az átállást fontoló érdeklődőre, a gazdákra és magára az ellenőrzési rendszer hitelességére is;
- Nem, vagy nehezen jutnak el a gazdálkodókhoz az egyetemek és kutatóintézetek eredményei;
- Az állatállomány kicsi;
- A feldolgozottság aránya jelentéktelen;
- Magas export (kb. 80-90%);
- A hazai biotermékek fogyasztásának jelentős részét (kb. 80%-át) import termékek teszik ki;
- Tisztességtelen üzleti partnerek nehezítik az értékesítést.

A sok negatív tényező ellenére hazánk több előnyös területet is fel tud mutatni. Ezek a következők:

- Hazánk kedvező ökológiai feltételekkel rendelkezik;
- GMO mentesség;
- Képzett, leleményes gazdálkodók;
- Magas színvonalú képzés;
- Egyre több fogyasztó keresi az ellenőrzött biotermékeket a hazai piacokon is;
- Az Európai Unióban érvényes szabályozással ekvivalens előírásokkal bír hazánk 1995 óta;
- Világszerte elismert ellenőrzési-tanúsítási rendszer.

2.3.4 *Organikus növénytermesztés*

A biogazdálkodás alá vont területek megoszlása hazánkban a következő helyzetet mutatja: az összterület 55%-a gyepterület, 41%-a szántóföld, 4,2%-án pedig évelő növényeket nevelnek.

A Biokontroll Hungária Kft. és a Hungária Öko Garancia Kft. 2012. évről szóló jelentéseit alapul véve a hazai organikus növénytermesztés helyzete a következőkben alakult:

A Biokontroll Hungária Kft. 2012-ben 96 752 ha átállt, 22 238 ha átállás alatt álló területet, valamint 5 867 ha halastavat ellenőrzött. A Hungária Öko Garancia Kft. ugyanebben az évben 9 599 ha átállt és 2 113 ha átállás alatti területen végzett tanúsítást.

A hazai gyepterületek kiválóan megfelelnek a ökológiai gyepgazdálkodásra, ezzel párhuzamban pedig az állati termékek, valamint az itt előforduló biotermékek előállítására. Az ellenőrzött területek közül 51 261 hektárt tesznek ki az átállt rétek, legelők és az extenzív gyepterületek. 16 920 hektárnyi legelő és gyepterület állt átállás alatt 2012-ben. Legnagyobb kiterjedéssel a Hortobágyon találkozhatunk bio ősgyeppe.

Megoszlását tekintve szintén nagyobb arányt tudhat magának az organikus gazdálkodás alá vont szántóföldi növénytermesztés is, melyet 2012-ben összesen 47 978 hektáron folytattak, illetve 4 470 ha átállási időszakban volt. A területek összetételét vizsgálva kiemelhető három részterület: a gabonanövények, az olajos növények és a takarmánynövények méretbeli jelentősége. Hazánkban 8 980 hektáron és 1 968 ha átállás alatt álló területen állítanak elő bio zöldsztakarmányt. Végül megemlíteném az olajos növényeket, melyet 7 760 hektár átállt és 250 ha átállási területen termesztnek.

A hazai zöldségtermesztésben az ökológiai gazdálkodás általi termelés jelentéktelennek tekinthető. Mindössze kb. 1 180 hektáron ellenőriz a két tanúsító szervezet biológiai zöldségtermesztést. Az ültetvények esetében már jelentősebb méretekről beszélhetünk. 4 165 hek-

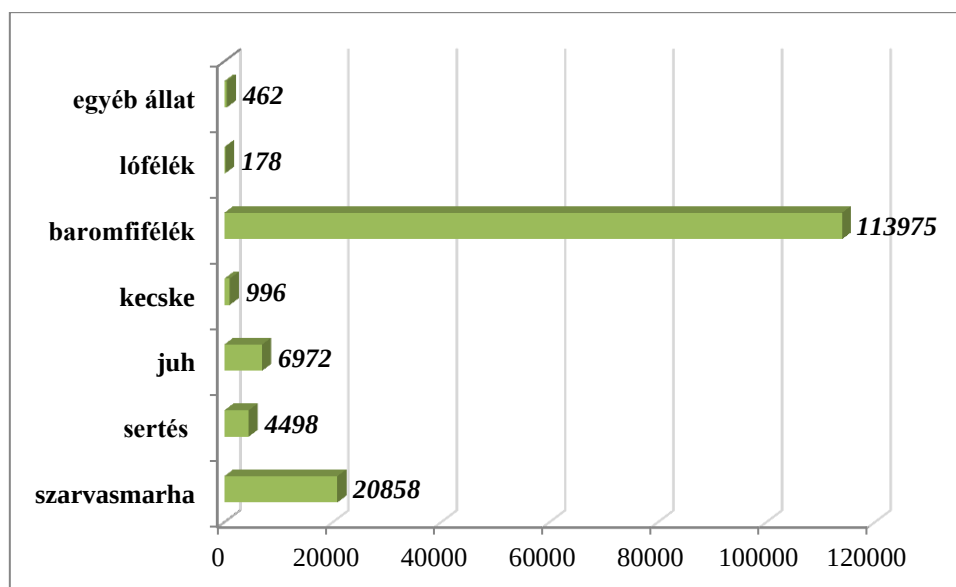
tár átállt és átállás alatti területen találhatunk többségében bio szőlőt (1 200 ha) és diót (1 326 ha), de az alma (663 ha) és a bodza (660 ha) is nagyobb hányadot képvisel.

2 560 hektár ugaron tartott terület volt bejelentve a két tanúsító szervezetnél 2012-ben.

2.3.5 *Organikus állattartás*

A hazai állatállomány csekély részét nevelik organikus keretek között, ahogy az jellemző az EU-12 országaira vonatkoztatva. A következőkben szeretném összevetni az ökológiai gazdaságokban tartott állatlétszám nagyságát a Központi Statisztikai Hivatal 2012. évre vonatkozó adataival. A magyarországi organikus keretek között nevelt állatállomány megoszlását a 6. ábra mutatja.

6. ábra Ellenőrzött állatállomány 2012-ben

Forrás: Hungária Öko Garancia Kft. és a Biokontroll Kft. 2012-es éves jelentése, saját szerkesztés

Az ökológiai gazdaságokban tartott baromfiállomány emelkedik ki a 6. ábrából legszembetűnően. 2012-ben a két tanúsító szervezet összesen 113 975 baromfifélét ellenőrzött. Ez a szám azonban elenyésző részesedést birtokol az adott év teljes baromfiállományából: csupán 0,67%-át adta a biológiai gazdaságban nevelt baromfi (a teljes baromfifélék állománya 17 millió példány volt).

A szarvasmarha-állomány a KSH adatai szerint 753 ezer egyed volt a 2012-es évben. Ennek 2,77%-át tette ki az ökológiai körülmények között tartott szarvasmarhák száma, amely 20 858 volt. Az ellenőrzött tejhasznú szarvasmarhák egyedszáma 2 709, a húshasznúaké 16 139 egyed volt a 2012-es évben.

Az organikus gazdaságokban nevelt juhok száma 6 972 volt, míg a teljes juhállomány 1 147 ezer egyed, ezzel a bio juhtartás 0,61%-os részesedéssel bírt a 2012-es évben a teljes ágazatban.

A sertéságazatban organikus körülmények között tartott sertések száma 4 498 volt 2012-ben, 0,15%-a a teljes állománynak (2 956 ezer egyed).

A kecsketartás esetében a teljes egyedlétszám 88 ezerre becsülték. Ennek 1,13%-át adta az ökológiai kecskeállomány ([http:// www.ksh.hu](http://www.ksh.hu)).

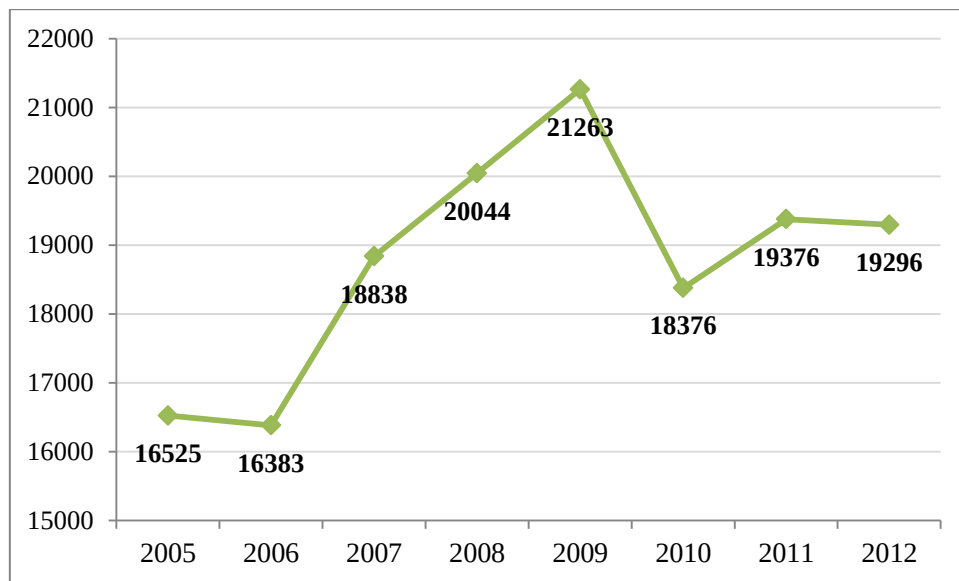
2.3.6 Bioméhészet

A bioméhészetre itthon az Európai Uniók szempontok szerint is szigorú szabályozás és ellenőrzés van érvényben. Méhészkedésre az egész ország területén lehetőség van, azonban az adottságok nem mindenhol azonosak. A méhészet számára legalkalmasabb területek Magyarország nyugati felében találhatóak. Itt a legkedvezőbbek a domborzati és csapadékviszonyok, nem utolsósorban pedig a növényzet összetétele is. Az átlagosnál jobb területekkel rendelkeznek az észak-keleti részek is, főként Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár megyében.

Az alföldi területek méhlegelőit a szakaszosság, a szélsőséges nektártermelés jellemzi. Az itteni adottságok komoly hatással voltak a vidék méhészetének fejlődésére, a termelés módjára is. Itt az Alföldön kezdett el a legkorábban átalakulni a régi, külterjes méhészkedés; itt terjedt el legkorábban a vándorlás. Ezen az országrészen tértek át főképp a nagykeretes vándorkaptárakra a kasos méhészetről (<http://www.biokontroll.hu>).

A Biokontroll Hungária Kft. 2012-es jelentése alapján 176 bioméhészetet ellenőriztek 2012-ben. A méhcsaládok száma 19 296 volt. Az elmúlt években az ellenőrzött méhcsaládok számában történt változásokat a 7. ábra mutatja.

7. ábra Az ökológiai méhcsaládok számának alakulása 2005 és 2012 között

Forrás: Biokontroll Hungária Kft. éves jelentései, saját szerkesztés

2010-ben a korábbi évekhez képest jelentős visszaesés figyelhető meg. Az időjárási viszonyok, valamint a méhbetegségek akkor a teljes méhállomány – ezáltal beleértve a ökológiai méhcsaládokat is - kb. 20%-át, közel 200 ezer egyedet pusztítottak el országosan. Az utóbbi néhány évben - egy kisebb növekedést követően - stagnál az organikus méhállomány mérete.

Összességében hazánkban a méhészetet vizsgálva 16 ezer méhész foglalkozik ezzel az ágazattal, akik 1 millió méhcsaládot tartanak. Európában nálunk a legmagasabb az egy négyzetkilométerre eső méhcsaládok száma: ez 11 család/km².

3 ANYAG ÉS MÓDSZER

Az irodalmi áttekintés után primer kutatást végeztem. Kutatásom célja az volt, hogy megismerjem a hazai ökológiai gazdálkodók jelenlegi helyzetét, problémáikat és jövőképüket. Ezeknek az információknak a tudatában szeretnék következtetéseket levonni a nehézségek megoldására vonatkozóan, valamint a biogazdálkodással foglalkozó fiatal és az idősebb generáció jövőbeni terveiről.

Dolgozatom készítése során fontosnak tartottam, hogy az érdekelteket személyesen keressem fel, mert így pontosabb képet kaphattam az ökológiai gazdálkodás itthoni helyzetéről, hiszen ő számukra ez a megélhetést jelenti. Pontosan tudják, mik azok a dolgok, amik megkönnyíthetik munkájukat, és mely tényezők azok, amelyek hátráltatják őket az ökológiai gazdálkodás folytatásában. Valamint érdemes megemlíteni, az interjúk során sokkal nyitottabban meséltek interjúalanyaim jövőbeli elképzeléseikről is.

Az interjúkat 3 idősebb, 2 fiatal biogazdával és egy fiatal biotermék-gyártóval készítettem 2014. február 1 és március 8 között, a beszélgetések során hangfelvétel készült.

Az idősebbekről elmondható, hogy mindhárman már a kezdeteknél, az 1980-as években csatlakoztak az akkor induló biomozgalomhoz, majd a 2000-es évek elején lettek ellenőrzött biogazdálkodók. Átlagéletkoruk 67,3 év. Tevékenységüket Orosházán, Csorváson és Békésen végzik.

A csorvási biogazdálkodó 2000-es évek eleje óta folytat ellenőrzött ökológiai gazdálkodást Csorváson. Ő az országban az első, aki bio tankerteket, fűszer-és gyógynövénykertet is létrehozott a csorvási Gulyás Mihály Általános Iskolával közreműködve. 2300 m²-es saját földterületén főként bogyós gyümölcsökkel, valamint sárgadinnyével foglalkozik, ezen kívül Telekgerendáson gyümölcsfái vannak. A tankertekben zöldségtermesztést folytat a gyerekekkel együttműködve, valamint fűszer-és gyógynövényeket is termeszt. Részt vesz fűszerpaprika kísérletekben is. Sárgadinnye és epertermesztési technológiája országosan is egyedülálló.

Az orosházi kollégája, egyben a megkérdezettek közül a legidősebb – 72 éves – 1998 óta folytat ökológiai gazdálkodást, jelenleg 18 hektáron. Fél hektár ebből gyümölcsös, a többin szántóföldi növénytermesztéssel és - nagyobb részben - zöldségtermesztéssel foglalkozik. Jellemzően káposztaféléket termeszt, melynek egy részét külföldön értékesíti.

A békési biogazda a kezdetektől bio módon gazdálkodik. 8000 m²-en kezdetben gyümölcs-, jelenleg zöldségtermesztéssel foglalkozik.

Mindhárman a Budapesti Ökopiacra is termelnek, ezen felül a szegedi, a békéscsabai és a békési piacon is megjelentek biotermékeikkel.

A fiatalok az utóbbi néhány évben kapcsolódtak be szervesen az ökológiai gazdálkodásba. Átlagéletkoruk 33,2 év.

A mezőberényi biogazdálkodó 2012-ben kapcsolódott be az organikus gazdálkodás folyamatába. 1,5 hektáron zöldségeket termeszt, fél hektáron pedig gyümölcsöse van. Országosan próbál minél több helyre értékesíteni. Saját présgépe van, mellyel szeretne jelentősebb piacokat szerezni a bio zöldség- és gyümölcslevek szegmensében. A fentebb említett három idősebb gazdának is készített már gyümölcsleveket. Felsőfokú agrártanulmányokat végzett korábban.

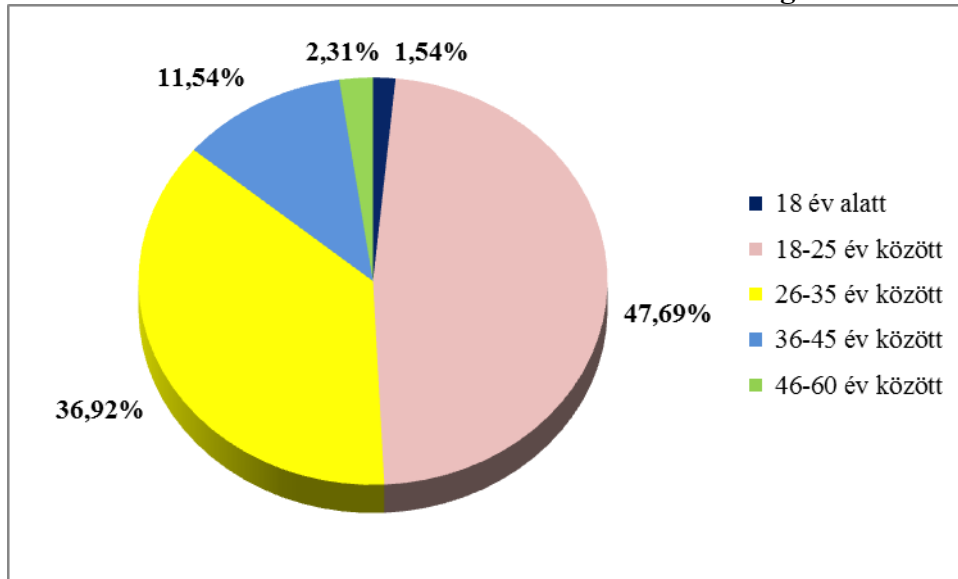
A másik fiatal gazda hódmezővásárhelyi. Számára egyértelmű volt a mezőgazdaságban való elhelyezkedés, tanulmányait is ebben az irányban folytatta. Édesapja révén gazdaságuk már a 1999-ben be lett jegyezve ökológiai gazdálkodásra a Biokontroll Kft-hez. 11 hektáron folytat szántóföldi növénytermesztést, főleg búzát, kukoricát, lóbabot, lucernát és fűszerpaprikát termeszt. A termés nagy részét külföldre értékesíti, kisebb hányadát itthon.

Végül megkerestem egy fiatal békéscsabai bioliszt előállítással foglalkozó testvérpárt is. A Biokontroll által ellenőrzött malmukban az itthon felvásárolt bio tönkölybúzából és rozsból állítják elő lisztjeiket, valamint tésztaikat. Termékeikkel nagykereskedésekben és kisebb üzletekben is találkozhatunk.

A dolgozathoz készítettem egy kérdőívet is, melyben a bioélelmiszerek fogyasztási szokásaira voltam kíváncsi, ezzel is felmérve, hogy milyen a jelenlegi ökológiai gazdaságokból származó élelmiszerek ismertsége, megítélése. Kérdéseimet elektronikus formában tettem közzé egy közösségi portálon. A kérdőívet 260-an töltötték ki.

A kérdőívet kitöltők demográfiai megoszlását a 8. ábra szemlélteti. Legtöbben a 18-25 év közötti korosztályból (47,69%) válaszolták meg a feltett kérdéseket, majd a 26-35 év közöttiek (36,92%) követték őket. Nemek szerint a válaszolók 89%-a hölgy, 11%-a pedig férfi volt. Lakóhelyük szerint a legtöbb városban/községben élnek (36,9%). 34,6% megyeszékhelyen, 16,9% a fővárosban, míg 11,5% faluban lakik.

8. ábra A kérdőíves kutatásban résztvevők kor szerinti megoszlása %-ban

A felmérés során Google Drive programot használtam, az összegyűjtött adatokat Excel táblázatban összesítettem és értékeltem ki.

4 EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

4.1 A beszélgetések tapasztalatai

A beszélgetések során több problémakör is felmerült. Az 5 biogazdálkodó mindegyike az ökológiai gazdálkodást kis területen folytatja, míg a Biokontroll által ellenőrzött malommal rendelkező fiatal csak felvásárolni tudja a számára szükséges tönkölybúzáát és rozst. Így rengeteg dolgot kell nekik még a művelésen kívül is intézni. Első körben a Biokontroll irányába meg kell felelniük a vállalt követelményeknek. Nagyon sok időt vesz el az adminisztráció. Termelési naplót szükséges vezetniük, jelentéseket kell adniuk, valamint minden évben ellenőrzéseket tartanak náluk. Többen is felhozták a beszélgetések alatt, hogy az ellenőrzés drága, mivel van egy minimális díj, amit még a 0,5 hektáron gazdálkodónak is ugyanúgy meg kell fizetnie, mint aki több száz hektáron folytat ökológiai gazdálkodást.

Nagyon drágának tartják a megkérdezett gazdák a bio vetőmagokat. Emiatt a legtöbben inkább a hagyományos vetőmagokat vásárolják meg, és engedélyeztetik az ellenőrző szervezettel. Példának elmondta a mezőberényi gazda, hogy a céklából 100 db vetőmagot 500 forintért veszi, míg ugyanezt ha bioként vásárolná meg több mint háromezer forintjába kerülne. De ugyanezt erősítette meg a hódmezővásárhelyi és a csorvási társa is. Az orosházi gazda külföldről vásárolja a bio káposztamagot. A békési biogazda viszont nem is akarná használni ezeket a vetőmagokat, mert sokszor a konvencionális vetőmagból termesztett zöldségek sokkal szebbek, kíváncsabbak. Úgy gondolják, jobb lenne, ha a bio vetőmag-forgalmazók többen lennének, versenyre lennének kényszerítve, így talán nem lenne olyan magas az ár, és ők is használhatnák ezeket a gazdaságukban. Így míg ez nem változik, sajnos nem engedhetik meg maguknak.

Előfordult olyan eset a megkeresett gazdálkodókkal, hogy a helyi vezetés és az ott lakók nem támogatták a gazdát, megnehezítették a dolgukat. A csorvási gazda elmesélte, hogy hiába próbált segítséget kérni egy tankert létrehozásához a helyi önkormányzatnál, azok teljesen elleneztek az ötletét. Később sem változott ez a szomorú helyzet; sokáig nem is ismerték el munkáját és újítási, valamint fejlesztési javaslatait. A hódmezővásárhelyi fiataalt a környező gazdák nézték le, úgy gondolták, bele fognak bukni az ökológiai gazdálkodásba.

A kis méretek között gazdálkodók pályázni nem nagyon tudnak. A hódmezővásárhelyi fiatal elmondta, szerinte nem minden esetben éri meg pályázni. Több alkalommal is olyan kritériumoknak kellett volna megfelelnie, melyek irracionális elvárásokat állítottak elé, így ő inkább már nem is foglalkozik velük. A mezőberényi és a békéscsabai fiatal pályázna, de a feldolgozáshoz nincsenek kiírva tenderek. Sok negatív tapasztalatot szereztek, néha már úgy

gondolják, hogy túl sok a vesződség ezekkel a pályázatokkal. Nem érzik, hogy a jelenlegi pályázási rendszer átalakítása nélkül javulás várható. Szerintük ez inkább a nagyoknak kedvez, hiszen nekik az esetek többségében nagyobb tőkéjük is van.

Ebből következően egy jelentős nehézségnek a pénztelenséget jelölték meg a gazdák. Habár tisztességesen meg tudnak élni az ökológiai gazdálkodásból a gazdaság fejlesztésére nincs önerejük. Mégis igyekeznek kitermelni a szükséges fejlesztésekre a pénzt, esetenként kölcsönt kérnek. Azonban van, aki úgy látja, nem szabad csak a támogatások miatt biogazdálkodást folytatni.

Az értékesítés során több tényezőt is megjelöltek, melyek nehézségeket okoztak/okoznak számukra. Elsődlegesen a hazai ökológiai termékek nem olyan népszerűek, mint amilyenek Nyugat-Európában. A fogyasztók nagy többsége nincs tisztában, mitől bio az organikus gazdaságokból származó termék. A békéscsabaiak több rendezvényen is megjelentek bio teljes kiőrlésű lisztjeikkel és az abból sült süteményekkel, ahol minden alkalommal megkérdezték tőlük, hogy mivel színezik meg a kínált falatkákat, valamint hogy a lisztjük semmivel sem különb bármely másiktól. Hódmezővásárhelyen is többször futottak bele abba, hogy a vásárlók szerint minden liszt bioliszt. Az emberek fél információk alapján ítélik meg őket, néhány alkalommal arrogánsan is közölték álláspontjukat a gazdákkal. Vidéken rosszabb a helyzet – vélekednek, - itt nincs meg a fizetőképes kereslet sem, valamint az embereket nem érdekli, hogy az élelmiszer honnan származik, tartalmazhat-e szermaradványokat. Inkább az érdektelenséggel magyarázták ezt a problémát a gazdák.

Habár vannak törzsvásárlóik - zömük a kisgyermekes családok és a krónikus betegségekkel szenvedő idősebb korosztály közül kerül ki -, sajnos a további vásárlóközönséget nem tudják elérni. Termékeiket a bio piacokon, bioboltokban és nagykereskedésekben próbálják értékesíteni. Itt viszont szembesülniük kellett újabb nehézségekkel. A nagykereskedések nem minden esetben rendelnek be nagy készleteket a feldolgozóktól, így viszont nekik sincs lehetőségük előre lépni. Az ökopiacok látogatottsága hullámzó, még az időjárás is kellemetlenül tudja befolyásolni, még ha maga a vásár zárt térben van.

Problémaként merült fel, hogy esetenként a kereskedőkkel és a feldolgozókkal előnytelen üzletet tudnak csak kötni a gazdák. Példaként említhető a csorvási biogazda esete, aki felajánlotta egy cégnek a nemsoká termő fekete szedré, mikor úgy gondolta, hogy a fennmaradó mennyiséget ő már nem fogja tudni értékesíteni. Akkor a Budapesti Ökopiacon 1600 Ft-ba került egy kiló szeder, tőle viszont csupán 160 Ft-ért akarták átvenni ugyanezt a mennyiséget. De ugyanígy járt a szilvalekvárral is, a kereskedő 500 Ft-ot sem akart adni üvegéért. A hódmezővásárhelyi fiatal biogazdálkodó is úgy próbálja ezt az utat kikerülni, hogy saját maga

jár utána az értékesítési lehetőségeknek, ami rengeteg időt felemészt. Viszont csak így lehet elkerülni, hogy ne használják ki őt, és ne nevetséges áron tudja eladni a biotermékeit.

A hazai gazdák zöme igyekszik külföldre is kiárúsítani az előállított biotermékeket. Azonban nehézséget tapasztaltak a Békés megyei biogazdák, mert a dél-alföldi régióban csupán egy nagyobb felvásárló van, aki külföldre értékesít. Az orosházi biogazdálkodó említette meg beszélgetésünk során, hogy számára az jelent ezzel kapcsolatban problémát, hogy a megtermesztett bio káposztaféléit a környéken csak ennek az egy értékesítőnek tudja leadni. Nincs verseny ez által, így a cég szabhatja meg neki az árat, amiért átveszi tőle az árut.

A mezőberényi fiatal gazda szerint ideje belátni, hogy feldolgozott formában érné meg itthon és külföldön is piacokra értékesíteni, mert egyrészt így nem találkozhatunk olyan termékekkel a boltok polcain, amik magyar ökológiai gazdaságból származó alapanyagokból készültek valahol Nyugat-Európában, másrészt ennek munkahelyteremtő funkciója jelentős és szükséges. De amíg nem itthon kerülnek feldolgozásra a bio alapanyagok, addig véleménye szerint nem is fejlődhet a hazai ökológiai ágazat.

Végezetül felmerült, hogy sok probléma adódik a többletmunkák miatt gazdaságaikban. A gazdák több esetben is elmesélték, hogy hiába vannak lelkes segítők, akik szívesen jönnek például kapáláskor vagy aratáskor segíteni, sokszor nem tudják, pontosan mit kell csinálniuk, így több kárt okoznak, mint hasznot. A csorvási ökogazda a tankertekben megtapasztalta, hogy hiába mondja el a gyerekeknek, melyik a hasznos növény, és melyik a gyom, megcsinálják, hogy összekeverik őket a kicsik, és megritkítják az állományt. De szomorúan hozzátartotta, hogy egyszer egy tuskót kellett volna kiszedni az egyik gyerekkertben, de a nem messze dolgozó közmunkásokat hiába kérte, nem segítettek neki. A békési gazdálkodó is megjegyezte, nehéz jó munkaerőt találni, akikre hosszú távon is számíthat, és tudják, mit miért csinálnak. A hódmezővásárhelyi fiatal gazda is panaszkodott, hogy a fűszerpaprika betakarításkor többször megesett, hogy hiába próbálta valaki jól csinálni az aratást, nem úgy sikerült neki, ami elvárható lett volna. Így ők inkább családban próbálják az ilyen többletmunkát megoldani, igyekeznek a lehető legkevesebb külső munkaerőt alkalmazni. Az orosháziak is ezt a tényt erősítették meg: nehéz jó segítséget találni, sokszor hiába tervezik meg, mennyi emberre lenne szükség, nem érkezik annyi.

Összességében mindannyian azon az állásponton voltak, hogy biogazdálkodni csak úgy lehet, ha az embernek nem az anyagi meggazdagodás az elsődleges célja, ami miatt az egészet csinálja. Fontosnak tartották, hogy teljes elköteleződés kell a gazdálkodáshoz, nem lehet félvállról venni dolgokat. Az ökológiai gazdálkodás sokkal munkaigényesebb, mint más művelési módszer. Ha kihagynak egy folyamatot, akár az egész termést veszélyeztethetik.

4.2 Általános problémák

A beszélgetések során körvonalazódtak azok a fő problémakörök, amelyekkel szembe-sülnie kell a biogazdának tevékenysége során. A következőkben ezeket a nehézségeket sze-retném bemutatni. Ezek az értékesítés nehézségei, a támogatási rendszer és a pályázás prob-lémái, az ökológiai gazdálkodás helytelen megítélése és az biogazdaságokból származó alap-anyagok alacsony feldolgozottsága.

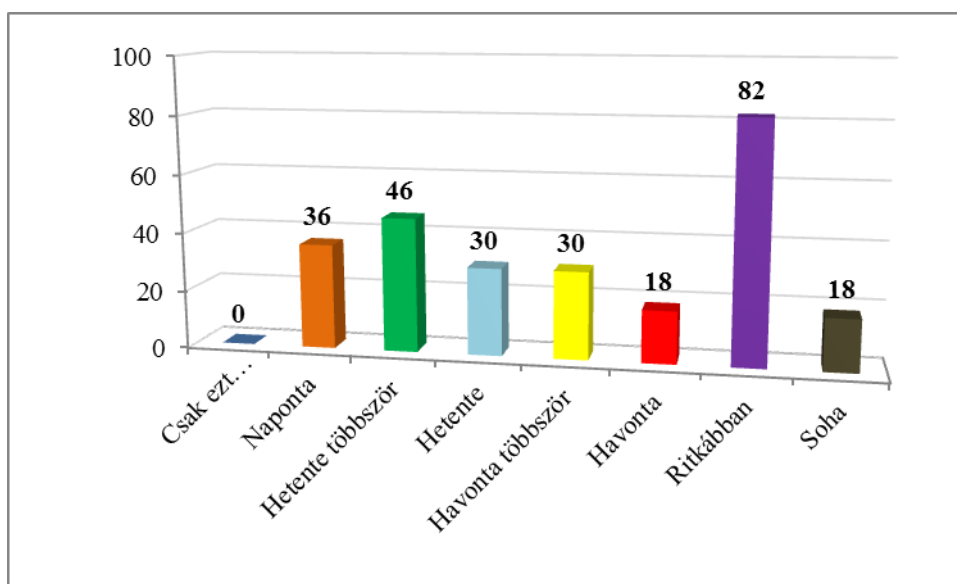
4.2.1 *Értékesítés nehézségei*

A biotermékek magyarországi piacán nem következett be az a bio-boom, amely a vi-lágban korábban már megtörtént. Ennek folyománya az is, hogy nagyon sokan csak hallo-másból ismerik az ökológiai termékeket, de környékükön nem ismerik a termelőket vagy a piacokat, ahol elérhetőek lennének számukra ezek a produktumok. Ennek eredményeként az organikus termékek hazai kereslete még az 1%-ot sem éri el.

A Nielsen piackutató vállalat 2010-ben végzett kutatása szerint akkor minden nyolca-dik magyar (13%) vásárolt bioterméket, mely arány jócskán elmaradt az európai átlagtól, ahol minden harmadik fogyasztó (35%) az organikus élelmiszert választja (<http://hu.nielsen.com>). A vásárlók között többséget alkotnak a 30 évnél fiatalabb korosztály, akiknek egyre fontosabb szempont az egészséges táplálkozás. Jelentős hányadát teszik ki ennek a csoportnak a kis-gyermekek családok. Másrészt a 60 évnél idősebbek is egyre gyakrabban választják az ökoló-giai gazdálkodásból származó termékeket. Körükben nagyon sokan krónikus betegségekkel küszködnek, a szükséges életmódváltás miatt keresik a bioélelmiszereket.

Kíváncsi voltam, hogy 2014 elején az emberek hogyan viszonyulnak az ökológiai gazdálkodásból származó élelmiszerekre. Kérdőíves kutatást végeztem ezzel kapcsolatban, hogy mennyire ismeri a lakosság az ökológiai gazdaságokból származó élelmiszereket, és milyen gyakran fogyasztják őket. Az „Ön vásárolt-e már bioélelmiszert?” kérdésre 35-en ad-tak nemleges választ. Mindannyian azért nem vesznek ökotermékeket, mert drágának tartják őket. A 9. ábra a fogyasztás gyakoriságát mutatja be.

9. ábra Bioélelmiszerek fogyasztási gyakorisága százalékos megoszlásban

Mint az jól látható az ábrán, a válaszadók 31,5%-a csak ritkán fogyaszt bioélelmiszereket. Azonban a megkérdezettek 17,7%-a hetente többször is választ ilyen termékeket, 13,8%-a pedig minden nap.

Figyelembe kell venni azt is, hogy – hasonlóan a Nielsen által 2010-ben végzett kutatáshoz - a válaszadók 85%-a a 30 évnél fiatalabb és a kisgyermekes családok közül került ki. Bioboltokban (45%) és hipermarketekben (42%), valamint közvetlenül a termelőtől (32%) szerzik be ezeket az élelmiszereket a válaszolók. Főképp bio zöldségeket és gyümölcsöket vásárolnak. Egészségügyi okokból, továbbá az egészséges táplálkozás miatt választja a többség az ökológiai gazdálkodásból származó élelmiszereket.

Másik eset, amely problémákat szül, ha a termelő nem foglalkozik feldolgozással, vagy kereskedő által kívánja értékesíteni termékeit, akkor nem egy esetben a kereskedő vagy a feldolgozó olyan árat szab az adott biotermékért, ami még az önköltségét sem fedezné az ökogazdálkodónak. Sajnos a felvásárló nem minden esetben fizet azonnal, sokszor 3-6 hónapot, de megesk, hogy egy évet kell várnia a gazdának a pénzére. Ezzel viszont megnehezíti a következő ciklusra szükséges korai kiadások kifizethetőségét ez a helyzet.

Az organikus termékek zöme külföldre kerül. Szakemberek és az ökológiai szektorban dolgozók szerint is a biotermékek közel 80%-át Magyarországon kívül értékesítik, de egyesek megkockáztatják, hogy ez az arány elérheti a 90%-ot is. Főleg Nyugat-Európa vásárolja fel a hazai ökológiai gazdaságban előállított alapanyagot. Ezeket külföldön feldolgozzák, egy része kint kerül forgalomba, másik része pedig visszakerül Magyarországra. A hazai piacra kevés itthon termelt és feldolgozott biotermék kerül, amiket külföldről hozottakkal pótolnak.

A kérdőívet kitöltők fele-fele arányban nézik meg, milyen márkájú bioélelmiszert vásárolnak, de nem a származási hely szerint döntenek, mikor a kosarukba helyezik a termékeket.

4.2.2 A támogatási rendszer és a pályázás problémái

Habár az ökológiai gazdálkodásra többféle támogatás is járhat, a rendszerrel elsődlegesen az mutatkozott nehézségnek, hogy a különböző támogatások jóváírása a gazdasági év letelte után hónapokkal érkezik meg, míg a gazdálkodóknak addig fenn kell tartani a gazdaságukat, ami így sokszor bonyolulttá válhat.

Támogatás kifizetéséhez a gazdának jelenleg a hazai és az európai uniós követelményeken túl további kötelezettségeket kell vállalnia. Azonban itt megmutatkozik egy, a gazdák által is említett hiba, hogy az integrált termelésre szinte ugyanakkora kifizetések jutnak, mint az ökológiai gazdálkodásra, mely felvetheti azt a lehetőséget, hogy inkább az előbbieket folytatassák a tevékenységüket a gazdák.

Problémát jelent az is, hogy nincs egy igazán erős hazai ökológiai akcióterv, amely reális elvárásokkal bír. Állami szerepvállalás hiányában kicsi rá az esély, hogy az ökológiai földterületek mérete elérje 2020-ra az előirányzott 300 ezer hektárt. Előfordul, hogy maga az önkormányzat gördít akadályokat a biogazdálkodók elé.

Másodszorban nagyon sok pénzbe kerül a biogazdának, hogy ezt a tevékenységet folytatják. A belépés, az átállás és az ellenőrzések is súlyos összegeket rónak a gazdákra. Ez is lehet egy ok, hogy sokan nem választják ezt a gazdálkodási módszert.

A kis területen gazdálkodóknak szintén komoly nehézségeket okoz, hogy nincs lehetőségük pályázni se hazai, se uniós forrásokra. 3000 m² alatt, valamint zártkertekre nincs egyáltalán tender kiírva. A legtöbben mégis ekkora területeken folytatják az ökológiai gazdálkodást. Nincs olyan lehetőség a mezőgazdasági gépekre vonatkozó pályázatok között, amelyek során kiskisgazdaságok a számukra szükséges kisméretű gépekre tudnának pályázni. Ha mégis akad egy-egy tender, sokszor a nagy kockázat miatt nem vállalják a gazdálkodók az egész procedúrát.

4.2.3 Az ökológiai gazdálkodás helytelen megítélése

A megkérdezett biogazdálkodók mindegyike találkozott az organikus gazdálkodás helytelen megítélésével eddigi tevékenysége során. Leggyakrabban a hiányos ismeretek okoznak kellemetlenséget.

Korábban a média felkapott olyan eseteket, amelyek sokat ártottak az ökológiai gazdálkodásnak. Ezek sajnos hosszú ideig befolyásolják a hazai fogyasztókat. Másrészt él egy

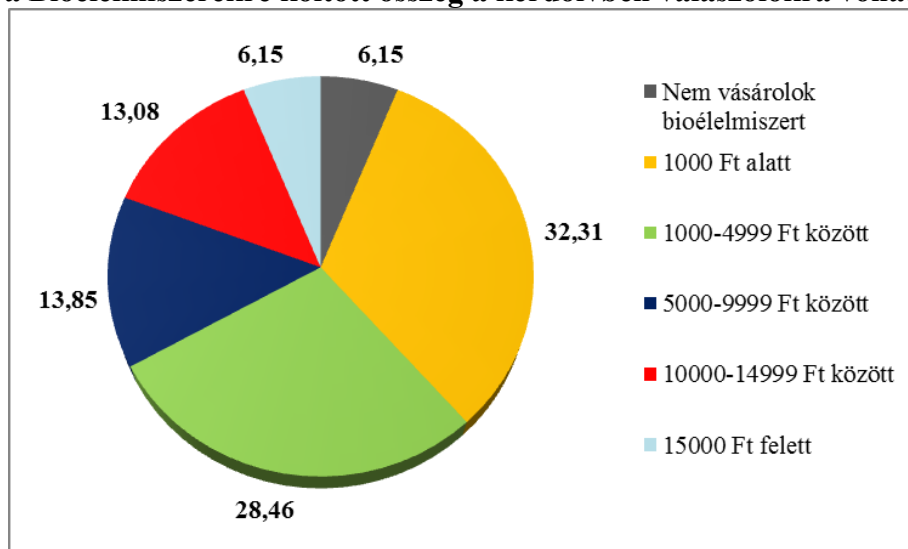
tévedés az emberekben, hogy mi bio. Ilyenek a már szállóigévé vált kijelentések, mint „a biogazda éjjel permetez”, vagy „a bio nem lehet finom” (Szente, 2011). Sokan nincsenek tisztában azzal, hogy ezek a termékek beltartalmi értékei jobbakké az iparszerűen előállított társaiknál.

A kérdőíves kutatásom alapján kiderült, hogy a válaszadóknak a „vegyszermentes”, a „természetes” és az „egészséges” szavak ugrottak be elsőnek a „bio” jelző olvasására. Érdekes volt azonban, hogy egyesek szerint olyan, hogy „bio” termék nem létezik, hogy az egész csak csalás és hazugság. Arra a kérdésemre, hogy „Ön szerint mit jelent az, hogy egy élelmiszer "bio" minősítésű?” mindössze 9-en nem jelölték meg azt a lehetséges opciót, hogy Növényvédőszer, műtrágya és vegyszermentes. Azonban ezzel szemben nagyon sokan szkeptikusnak mutatkoztak.

Előfordult olyan is, hogy az ökológiai gazdálkodást nem ismerők úgy vélekedtek, hogy az ilyen termelés nem működőképes, vegyszerek és műtrágya nélkül nem lehet gazdálkodást végezni. Megeshet a biogazdákkal, hogy az emberek durván, arrogánsan támadják őket, hogy termékeik csak „drágák” és „divatosak”, de semmi egyebet nem tudnak. Természetesen az esetek döntő többségében ezek a rosszindulatú megjegyzések megdőlnék, és az embereknek be kell látniuk, hogy igenis működhet így a termelés.

A bioélelmiszerek megvásárlását azért nem tervezi sok magyar, mert túl drágának tartja. Ezt a tényezőt jelölte meg minden nemmel válaszoló is, aki a „Vásárolt-e Ön bioélelmiszert?” kérdésre így felelt. A fogyasztók árérzékenysége nem tesz jót a hazai ökológiai termesztésnek sem. A kérdőívre válaszadók 32%-a 1 000 Ft alatti összeget fizet ki alkalmanként biotermékekre, míg csupán 6% költ 15 000 Ft-nál többet rájuk (10. ábra).

10. ábra Bioélelmiszerekre költött összeg a kérdőívben válaszolókra vonatkozólag

A magas exportárak miatt több biogazdálkodó is inkább külföldön értékesíti termékeit, a hazai piacra kevés jut. Ami itthonra maradt, annál megeesett, hogy drágább volt, mint az importált biotermék. Ezzel pedig nem csak a piac bővülését, de a hazai feldolgozás kialakulását is ellehetetlenítették.

A helyzetet nem javítja továbbá az sem, hogy vannak olyan gazdák, akik 2,5- háromszoros áron értékesíti portékáját. Azonban – az ésszerű határokon belül – érthető, miért kér többet a bioélelmiszerért az előállítója. Viszont találkozhatunk olyan gazdálkodókkal is, akiket csak a többletjövedelem vezérel az ökogazdálkodás során.

Minden megkérdezett egyetértett abban, hogy igaz kisebb termésátlaggal dolgoznak, de cserében az előállított termékeik jobb beltartalommal és ízvilággal rendelkeznek, még ha nem is feltétlen olyan szépek, mint az iparszerű termelés során létrehozott társaik, és ezt meg kell fizetnie a vásárlónak. A fogyasztók kicsit több mint harmada meg is fizetné ezt az árat, ha azért jobb minőséget kapna. Míg Magyarországra jellemző ez az erős árérzékenység, és nem hajlandó többet költeni az egészséges táplálkozásra – ezáltal a bioélelmiszerekre -, addig – a biogazdálkodók szerint – nem várható jelentős javulás az értékesítésben.

4.2.4 Az ökológiai gazdaságokból származó alapanyagok alacsony feldolgozottsága

Problémaként merült fel az is, hogy a magyar biotermékek exportjának nagy része feldolgozatlan formában kerül külföldre. Sajnos a hazai biofogyasztás alacsony szinten van a nyugat-európaiaktól, nem annyira ismertek ezek a termékek, így a feldolgozó cégeknek nem éri meg csak az itthoni kereslet kielégítésére feldolgozni őket. Pedig ezzel munkahelyeket lehetne teremteni, mellyel magának az ágazatnak is jót tenne. A Magyarországon feldolgozott ökológiai termékek mennyisége kicsi, a cégek száma is alacsony, akik ezzel foglalkoznának, im-

portra hagyatkozhatnak csak a kereskedők. A hazai és az importból származó biotermékek ára nagyon magas ez által, ami elijesztheti a potenciális vásárlókat. (<http://videkstrategia.kormany.hu/>)

Gondot okozhat az is a magyar biotermékeket exportra feldolgozó cégek számára, hogy exporteladásaitól függ a vállalkozásuk. Mivel a legtöbb ilyen vállalat kisvállalkozás, így nincs megfelelő keretük a külföldi marketingre. Még a nagyobb cégeknek is szükségük van külső segítségre partnereik megleléséhez. Sajnos a magyar biotermékeket exportáló vállalatok zöme nem tud hosszú távra stratégiát alkotni, mert az itthoni támogatási rendszer sok esetben átgondolatlan, a források nagysága folyamatosan változik. Amíg nem alakul ki valamiféle egységes, jól átgondolt megoldás, addig a helyzet nem fog javulni. (Rédei, 2009)

5 KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

5.1 Megoldási javaslatok

A korábbiakban tárgyalt problémakörök mindegyike komoly nehézségek elé állítja az ökológiai gazdálkodást folytatókat. A termelőkkel készített interjúk alapján kielemezett problémák után a következőkben szeretnék arra kitérni, mivel lehetne javítani a biogazdálkodás megítélésének jelenlegi helyzetét mind a gazdák, mind a fogyasztók szemszögéből.

Elsődlegesen érdemes megemlíteni, hogy Magyarország kiváló adottságokkal rendelkezik mezőgazdasági tevékenységek folytatásához. A talajok minősége kiváló, bár napjainkban megfigyelhető a földek leromlása éppen a túlzott műtrágyahasználat miatt. A gazdálkodók sok esetben elkerülhetnék a különböző növényvédőszeres túlzott alkalmazását, ha odafigyelnének, mely kártevőknek milyen hasznos rovar és más élőlény az ellensége, és alkalmaznák ezeket a megfigyeléseket. De ugyanígy lehetőség van természetes alapanyagokból elkészíteni azokat a permetszereket, melyeket alkalmazhatnának a kártevők elleni harcban a talaj szennyezése nélkül.

A legtöbben megijednek attól, hogy az ökológiai gazdálkodásban a termésmennyiségek alacsonyabbak, mint a konvencionális művelésű gazdaságokban. Azonban sokszor nem látják azt a többletet, amit az így megtermelt élelmiszerek magukban hordozhatnak.

Hogy ezek a többletértékek világossá válhassanak, fontos lenne, hogy az állam támogassa az ökológiai gazdálkodáshoz kapcsolódó alap- és alkalmazott kutatások elvégzését, melybe magukat a biogazdákat is be kell vonni. Szükségszerű továbbá, hogy kiépüljön egy olyan szaktanácsadási rendszer hazánkban, mely a kezdetektől hasznos jogi és gazdasági tanácsokkal látja el a gazdálkodókat.

Mint az a teljes magyar állatállományra igaz, az ökológiai gazdálkodásnak is az az egyik nagy problémája, hogy az ökológiai állatállomány kicsi. A bio trágya miatt is fontos lenne az ágazat bővülése, valamint komoly lehetőségeket rejt a bio tej és –húsok külföldi piacbővülése, melyet hazánk is kihasználhatna. Ehhez csatolva fel kell mérni, hogy az egyes régióban mekkora az ökológiai állatállomány, valamint hogy rendelkezésre áll a közelben vágópont, mely ellenőrzött, minősítéssel rendelkező vágóként is működhetne.

Szükségszerű egy olyan támogatási rendszer megalkotása, mely ösztönözné a biogazdálkodás további bővülését. Véleményem szerint az ökológiai ágazatot külön részként kellene kezelni, a többi művelési módszertől eltérő keretből kaphassanak forrásokat. Leginkább az integrált termeléstől kell elkülöníteni az ökológiai gazdálkodást. Ki kell alakítani egy olyan pályázati lehetőséget is, melyben szerepelhetnek a 3000m²-nél kisebb területen gazdálkodó

őko termelők is. Továbbra is többletpontokat szükséges adni a tanyafejlesztési programban és a fiatal gazdák közül azoknak, akik ökológiai gazdálkodást kívánnak folytatni. Az adminisztrációs terhet valamilyen formában célszerű lenne csökkenteni, mert a gazdáknak nem csak a Biokontroll Hungária Kft. irányába, de a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal felé is jelentéseket kell készítenie. A szervezeteknek a megszerzett adatokat meg kellene osztania egymással.

Az alacsony feldolgozottsági szint javítását mindenképpen célként kell kitűzni a jövőre vonatkozóan. Ahhoz, hogy ebben a kérdéskörben változások következzenek be, elsőként foglalkozni kell a biotermékek népszerűsítésével. Jelenleg a hazai fogyasztótársadalom zöme nem ismeri az ökológiai gazdálkodás környezetvédelmi és egészségügyi előnyeit, minőségirányítási rendszerét. Bizalmatlanok, melyet a megtévesztő címkék és jelzések tovább erősítenek bennük. A társadalom egyre nagyobb hányada igyekszik odafigyelni arra, mit eszik, így potenciális lehetőségként fognak felmerülni a bioélelmiszerek is.

Ebből eredően mindenképpen figyelmet szükséges fordítani a tájékoztatásra. A sikeres marketingmunkához össze kell fognia a termelőknek, a feldolgozóknak és a kereskedőknek is. Ismeretterjesztő anyagokkal és a nagyközönség számára is nyitott bemutatókon kellene a tévhitek eloszlatására helyet biztosítani. A biogazdák ezeken a rendezvényeken be is tudnák mutatni, hogyan folyik az ökológiai gazdálkodás, milyen szigorú szabályozási rendszernek kell megfelelniük, és a fogyasztókban felmerülő kérdésekre így olyanok tudnának válaszokat adni, akik ezt a tevékenységet űzik. A médiát is fel lehetne használni: több tájékoztató jellegű műsort szükséges vetíteni. Ezen kívül az interneten reklámok, hírlevelek formájában is bemutatásra kerülhetne az ökológiai gazdálkodás jelentősége.

Egyes biogazdálkodók szerint érdemes lenne a biotermékek árával is foglalkozni. Sajnos vannak olyan gazdák, akik kihasználva ezeknek termékek előnyeit jóval magasabb árakat is meghatároznak – akár háromszoros összeget is, valamilyen szinten kihasználva ezzel a keresletet. 30-50%-kal többet lenne reális elkérni a biotermékekért, mint amit a konvencionális társaikért fizetnének a vevők. Ha a többletértékeket figyelembe véve az árak ésszerűen lennének meghatározva, valószínűleg a társadalom nagyobb hányada tudná megengedni magának a megvásárlásukat.

Jelenleg a biogazdálkodás infrastruktúrájából hiányoznak a termelést kiszolgáló integrációk. A termékpálya szervezettségében adódó hiányosságok pótlásával a hazai gazdálkodók nagyobb eséllyel dolgoztathatják fel termékeiket Magyarországon.

Amíg a belföldi kereslet nem bővül, a gazdák inkább külföldön értékesítik portékájukat. A nyugat-európai piac a feldolgozatlan alapanyagokat is jó áron vásárolja fel, így a ma-

gyar gazdának nem érdeke a hazai piacra termelés, ezáltal a feldolgozás sem. Megfelelő marketingmunkával tovább javíthatóak a külföldi értékesítések, de felhasználható a belföldi bővüléshez is. Nyugat-Európában a kereslet gyorsabb ütemben nő, mint a termelés, így ezt a magyar ökológiai gazdálkodásnak mindenképpen érdemes lenne kihasználnia. Hozzáadott értékkel a biotermékeknek jobb áron tudnának piacot találni.

Szükségszerű lenne az ökológiai gazdálkodást folytatók tájékoztatása is, hogy milyen körülmények között van lehetőségük az előállított alapanyagait itthon feldolgoztatni. Mindenképpen fontos lenne, hogy a feldolgozóipar inkább az alapvető bioélelmiszerek feldolgozásának irányába mozduljon el, emellett pedig a speciális igényeknek megfelelő (pl. allergia miatti speciális étrend kiegészítője) termékek gyártása is folya.

A termelés során jelenleg a legtöbb gazda nem engedheti meg magának a drága, külföldről származó bio vetőmagokat. Szintén igaz ez a szaporító anyagokra és a tenyészállatokra is. Mindenképpen szükséges ezeknek az alapok termékpalettájának szélesítése hazai és egyéb nemzetközi termékekkel is, hiszen ennek elmaradásával növekedés sem érhető el. Jelenleg kereskedelmi forgalomba csak szántóföldi növényekből érhető el hazai bio vetőmag. Elérhető árban kellene lenniük, mert most a gazdák inkább a konvencionális vetőmagokhoz és szaporító anyagokhoz nyúlnak, és azokat engedélyeztetik az ellenőrző szervezettel; bio társaik a kis méreteken gazdálkodóknak jelentős többletköltséget jelentenek.

Hangsúlyt kell helyezni a képzésre is. Mint azt a csorvási gazdánál láthattuk, már egész fiatal korban meg lehet szeretetni az ökológiai gazdálkodást játékos – de egyben komoly - formában a gyerekekkel, hiszen a felnövekvő generáció, ha már ismeri eme művelési rendszer alapjait, megeshet, hogy szívesebben folytatná ezt a későbbiekben is. Egyetemi képzésben célszerű törekedni a minél magasabb gyakorlati arányra, mert csak így lehet elmélyíteni igazán a biogazdálkodás elméleti ismereteit. Fontos továbbá, hogy maguknak a biogazdák is szükséges a folyamatos továbbképzések biztosítása. Itt új szakmai ismeretek elsajátítására lehetne lehetőségük, valamint megismerhetnék a jogi környezetben bekövetkezett változásokat, gazdasági ismereteket szerezhetnének. Ezeket a továbbképzéseket nem csak Budapesten, de az ország több pontján is érdemes lenne megszervezni. Valamint szükség van több olyan fórumra, ahol mind a konvencionális gazdálkodást folytatók, mind a fogyasztók megismerhetnék az ökológiai gazdálkodást. Ezen túlmenően olyan országos fórumok megszervezésére is lehetőséget kellene biztosítani, ahol a gazdák megvitathatnák problémáikat, valamint új ötleteiket be is mutathatnák.

Véleményem szerint a tájfajták, valamint a védett és őshonos mezőgazdasági állatfajták megőrzésére a legjobban a biogazdálkodás nyújt lehetőséget. A nemesítésekhez jelentős

forrást biztosíthatnak a génbankokban és gyűjteményekben fellelhető tájfajták. A természetes, élhető környezethez hozzátartoznak. „Az a fajta, amelyik adott helyen alakult ki, ott jól érzi magát” (Márai, 2010.) Ezekből jobb minőségű végtermék nyerhető, nem mellesleg kisebb a külső energiaigényük is. Fontos ezek fennmaradása, hiszen a környezeti feltételekhez ők alkalmazkodnak a legjobban, sokkal ellenállóbbak, azonban kisebb termésátlagokkal bírnak. Viszont a legfontosabb, hogy fenntartják azt a sokszínűséget, amely egyre inkább kivesződik a jelenlegi mezőgazdaságból.

5.2 A biogazdák jövőképe

Az interjúk végén kíváncsi voltam, hogy a nehézségek ellenére milyen jövőbeli terveket szőnek a gazdák. Korábban úgy vélekedtem, hogy az idősebb generáció inkább a jelenlegi gazdasági méretek között óhajt tovább gazdálkodni, esetleg egy-két kisebb fejlesztést igyekszik megvalósítani. Ezzel szemben a fiatal generációt innovatívnak gondoltam, rengeteg ötlettel és a megvalósításukhoz szükséges lendülettel.

A beszélgetések során azonban az utóbbi megállapításom megdőlni látszott. Csupán a mezőberényi fiatalban éreztem ezt a fajta löketet. Szerinte mindenképpen fontos lenne kialakítani egy szövetkezt, melybe olyan ökogazdák tartoznának, akik a megtermesztett gyümölcsök és zöldségek egy részét levek formájában kívánják értékesíteni. Számára rendelkezésre áll egy présgép, mellyel el lehetne végezni a feldolgozást, azonban a gép többletkapacitását ennek a szövetkezésnek az útján hasznosítaná. Ez egy remek kezdeményezés lehetne a feldolgozás bővítésére, másrészt a termékekre igencsak megnövekedett a kereslet itthon és külföldön is.

A hódmezővásárhelyi fiatal gazdából nem éreztem ezt a tervezgetést, ő inkább a biztos, már kialakult gazdaság fenntartását célozta meg. A most termesztett fajták már beváltak, de még így is okoznak meglepetéseket, új kihívásokat számára. Újakat egyelőre nem kíván kipróbálni, egyrészt azért, mert azokhoz nincs meg a megfelelő szakmai tapasztalata, másrészt az ismeretlen sok veszéllyel járhat. Úgy gondolta, hogy ez a gazdaságméret még megfelel annak, hogy ideálisan el tudja látni, és megfelelő jövedelmet biztosítson az ő és családja számára.

A békéscsabaiak szerint vállalkozásuk jelenlegi méreteiben nem lennének képesek nagyobb külföldi megrendelések teljesítésére, viszont pályázási lehetőségek hiányában a fejlesztések elmaradnak, így pedig nagyon nehéz mind a fenntartás, mind a bővítés.

Az idősebb generáció tagjai az előzetesen várt gondolatokat osztotta meg velem. Őket a kertészkedés élteti, ebben lelik legnagyobb örömüket, így addig szeretnék folytatni tevékenységüket, amíg csak bírják.

Kisebb bővítéseket, mint például az öntözőrendszer fejlesztését célozta meg az orosházi és a csorvási gazdálkodó is. Új fajtákkal csak a csorvási gazda kíván foglalkozni, főleg a tankertekben. A fűszer-és gyógynövényes kertbe újabb magokat kaptak. Számára mindig új kihívásokat jelent az iskolakertek gondozása. Egyben fontos feladatának látja ezeknek a kerteknek azt a lehetőségét, hogy a felnövekvő generáció megismerje a mezőgazdasági termelés alapjait, hogy lássák, az ökológiai gazdálkodással is lehetséges finom és egészséges élelmiszerek előállítása. Úgy gondolja, hogy ha 10 gyerekből már egy később a mezőgazdálkodással fog foglalkozni, megérte fáradozása. De ők is törekednek a jelenlegi keretek között a legtöbbet kihozni gazdaságukból.

A termékjelölés fejlesztését és a feldolgozott termékek bővítését jelölte meg a békés gazda jövőbeli céljának.

Összességében elmondható, hogy a megkérdezett gazdálkodók inkább a biztos, jól bevált módszereket óhajtják a jövőben is folytatni, kisebb fejlesztéseket hajtanának csak végre. Igyekeznek minél több helyen megjeleníteni termékeikkel, hogy az emberek jobban megismerhessék az ökológiai gazdálkodásból származó élelmiszerek előnyeit, és eloszlassák azokat a tévhiteket, amik miatt a magyarok egy része nem akar bioterméket vásárolni. Számukra az ökológiai gazdálkodás életforma, a maga nehézségeivel, de annál több csodájával, amit a természet adhat.

6 ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatomban első körben bemutatom, hogyan fejlődött ki az ökológiai gazdálkodás, s milyen változatokban vált ismertté világszerte. Több megközelítésből is megismertetem az ökológiai gazdálkodás fogalmát, valamint kifejtettem alapelveit. Bemutatom, hogy jelenleg hogyan működik e gazdálkodási forma világszerte, majd részletesebben kitérek a magyarországi helyzetre. Már ekkor megjelennek azok a fő problémakörök, melyekre a kutatási munkám során fókuszálni kívánok.

Primer kutatásom alatt személyesen kerestem fel 6 biotermelőt, három idősebbet, két fiatal gazdát, valamint egy bio alapanyagokat feldolgozó testvérpárt. A beszélgetések során felmerülő problémákat nagyobb pontok köré csoportosítva részletezem ki, majd ezekből próbálom elemezni, miért marad el hazánkban az ökológiai termelés bővülése. Emellett kérdőívet készítettem arra vonatkozólag, hogy jobban megismerjem a hazai fogyasztók viszonyulását az ökológiai gazdálkodáshoz, továbbá a bioélelmiszerek fogyasztási szokásait is mértem vele. Rövid idő alatt 260-an töltötték ki a kérdőívet.

Ebből a kérdőívből kiderült, hogy habár egyre többen ismerik a biogazdálkodást, de a többség csak ritkán fogyaszt bioélelmiszereket. A nemmel válaszolók mindegyike a magas árat jelölte meg indoknak, amiért nem vásárolt eddig ilyen termékeket.

A beszélgetések során a már korábban is ismert problémák sora vetődött fel, mint a szűk hazai piac vagy az értékesítés nehézségei. Mindenki megemlítette, hogy nagyon sokba kerül nekik, hogy ellenőrzött termelők lehessenek, viszont pályázni nem tudnak kisméretű gazdaságaik és üzemük miatt. Még mindig sok a tévhit az ökológiai gazdálkodással kapcsolatban, az emberek jelentős része nem ismeri e gazdálkodási forma előnyeit.

A problémakörök kiértékelése után igyekeztem javaslatokat tenni ezeknek a nehézségeknek a jövőbeni megoldására. Fontos, hogy kialakítsanak egy olyan támogatási és pályázási rendszert, ahol külön szerepelnének az ökológiai gazdálkodást végzők, valamint a kis területen gazdálkodók is pályázási lehetőségeket találhatnak. A vásárlóközönséget fel kell világosítani a biogazdálkodás elméleti hátteréről, továbbá a nyújtott többletértékekről. Mindenképpen külön foglalkozni kellene az értékesítés nehézségeivel, melybe beletartozik a hazai piac bővítése, ezen felül az exportra kerülő termékek minél nagyobb feldolgozása. Ki kell alakítani egy erős marketingpolitikát, mellyel mindkét piacon előnybe kerülhetnek a magyar biotermékek. Végezetül jelentős szerepet kaphatna az oktatás.

Dolgozatom zárásaként röviden bemutatom, hogy milyen jövőbeli célokat tűztek ki maguk elé a megkérdezett biotermelők.

IRODALOMJEGYZÉK

Nyomtatásban megjelent források:

- Czeller G., Roszík P.: Európában mindenfelé zöldút – nálunk visszaút? (Az ökológiai gazdálkodás helyzetének elemzése), Biokultúra 2009/4. szám, 15-17pp.
- A. Dizdar, Kövesd A., A. Enamorado, C. Yancheva, I. Manulov, J. Daza, Tréfás H. N. Tashin [2012]: Ökológiai gazdálkodás. Trebarg Kft. 5p.
- Dr. Lucskai Attila [2006]: Az ökológiai gazdálkodás. Budapest, FVM Képzési és Szaktanácsadási Intézet 5p.
- Makkai Gergely [2008]: Ökológiai gazdálkodás. Marosvásárhely, Mentor Kiadó 9-14pp.
- Dr. Márai Géza [2010]: Tájfajták az ökológiai gazdálkodásban. Biokultúra 2010/3. szám, 31-33pp.
- Dr. Nagy Jenő [2009]: Ökológiai gazdálkodás. Budapest, Szaktudás Kiadó Ház 13-16pp.
- Radics László [2001]: Ökológiai gazdálkodás. Budapest, Dinasztia Kiadó 316p.
- Divéky-Ertsey A., Pusztai P., Radics L., Gál I., Szalai M. Z., Bálint J., J. P. Torres, R. Basile, H. E. Correia, P. Correia, S. Doublet, P. von Fragstein, J. P. Gouveia, J. L. Pereira, A. Pinto, Ph. Pointereau, P. Rodrigues, D. Teixeira, S. Basile [2006]: Organic Farming course book for post-secondary education: [Compass, Project Compass HU/02/B/F/PP-136009] Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 13-14pp.
- Rédei Ákos [2009]: Magyar biotermékek helyzete és lehetőségei külföldön. Szakdolgozat, Budapesti Gazdasági Főiskola, 43p.
- Sárközy Péter [1998]: Biogazdálkodás. „Agro-21” Füzetek 1998/2. szám, Budapest 46p.
- Seléndy Szabolcs [2005]: Ökogazdák kézikönyve. Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 18-21pp.
- Dr. Szente Viktória [2011]: Nagy várakozások – Elmaradt robbanás a biotermékek piacán. Biokultúra 2011/5. szám 25p.
- Tirczka I., Prokaj E., Pajor F., Szalai T. [2012]: Ökológiai gazdálkodás alapjai I., Gödöllő, ÖKOMAMA 7-8pp.
- H. Willer, J. Lernoud [2013]: The World of Organic Agriculture – Statistics and Emerging Trends 2013. FiBL-IFOAM Reports. Bonn. 140-141pp.
- H. Willer, J. Lernoud [2014]: The World of Organic Agriculture – Statistics and Emerging Trends 2014. FiBL-IFOAM Reports. Bonn. 38, 41-42, 61pp.

Elektronikus források:

Barna Sándor [2011]: Biotermesztés, órai ppt.

<http://www.bioformis.eu/download/pdf/oklgazd201103.pdf> (2014.03.02.)

Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. 2005. évi jelentése:

http://www.biokontroll.hu/cms/images/downloads/eves_beszamolok/2005_evi_beszamolok.pdf (2014.02.23.)

Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. 2012. évi jelentése:

http://www.biokontroll.hu/cms/images/downloads/eves_beszamolok/eves_jelentes_2012.pdf (2014.02.23.)

Ellenőrzés és tanúsítás:

http://www.biokontroll.hu/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=86&Itemid=74&lang=hu (2014.02.24)

Eurostat adatbázis:

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (2014.02.26.)

Facts and figures on organic agriculture in the European Union October 2013

http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/more-reports/pdf/organic-2013_en.pdf (2014.02.26.)

Hol tart a magyar bioméhészet?

http://www.biokontroll.hu/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=1298%3Ahol-tart-a-magyar-biomeheszet&catid=317%3Ameheszet&Itemid=127&lang=hu (2014.03.01.)

KSH adatbázis:

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_omf001a.html (2014.02.27.)

http://www.ksh.hu/agrarcenzusok_hosszu_idosorok_tablak (2014.02.27.)

IFOAM ökológiai gazdálkodás fogalma:

<http://infohub.ifoam.org/en/what-organic/definition-organic-agriculture> (2014.02.22.)

Nemzeti Akcióterv az Ökológiai Gazdálkodás Fejlesztéséért (2014-2020):

http://videkstrategia.kormany.hu/download/3/c8/90000/Nemzeti%20Akci%C3%B3terv%20az%20%C3%96kol%C3%B3giai%20Gazd%C3%A1lkod%C3%A1s%20Fejleszt%C3%A9s%C3%A9rt_vegleges.pdf (2014.03.10.)

Nielsen piackutatás: <http://hu.nielsen.com/site/20100819.shtml> (2014.03.01.)

Our Organic Future: <http://orgprints.org/11376/1/11376.pdf> (2014.03.01)

Öko Hungária Garancia Kft éves jelentése 2012.:

http://www.okogarancia.hu/pdf/eves_jelentes/2012.pdf (2014.02.23.)

Dr. Solti Gábor [2012]: Az ökológiai gazdálkodás helyzete Magyarországon.

http://www.sarkozybio.hu/sarkozy/emlekulesek/images/2012/az_okologiai_gazdalkodas_helyzete_magyarorszagon.pdf (2014.02.25.)

Tanács 834/2007/EK rendelete:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:189:0001:0023:hu:PDF>
(2014.03.01.)

Szóbeli interjúk:

Dimák János: 2014. február 9. - biogazda

Budai László: 2014. február 15.- biogazda

ifj. Csávás István: 2014. február 22.- biogazda

Major Pál: 2014. február 23.- biogazda

Lipták Emese: 2014. március 7.- Lipiliszt Kft. kereskedelmi manager

Héjja Kornél: 2014. március 8. - biogazda

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetemet szeretném kifejezni mindazoknak, akiknek segítségével idáig eljuthattam, és azoknak, akik mindeddig mellettem álltak.

Elsősorban köszönetet fejezem ki témavezetőmnek, Dr. Panyor Ágota egyetemi docens asszonynak, hogy hasznos útmutatásokkal és építő jellegű kritikával segítette munkámat.

Továbbá köszönettel tartozom Major Pálnak, Dimák Jánosnak, Budai Lászlónak, Héjja Kornélnek, ifj. Csávás Istvánnak és Lipták Emesének, hogy mindenben segítségemre voltak.

Szeretném megköszönni családomnak és közvetlen környezetnek. Támogatásuk nélkül ez a dolgozat nem készülhetett volna el.

MELLÉKLETEK

I. számú melléklet Interjúvázlat

- Bemutatkozás, gazdálkodási adatok
- Motivációk, Milyen nehézségekkel küzdöttek meg a kezdetekkor?
- Milyennek ítélik meg a tanúsítás megszerzését, és az azt követő ellenőrzéseket?
- Hol és kinek értékesítenek? Milyennek látják a hazai bio keresletet? Hogyan lehetne javítani rajta?
- Feldolgozzák-e termékeiket?
- Van-e lehetőség pályázni? A támogatási rendszert milyennek ítélik meg?
- Vannak továbbképzési lehetőségek?
- Milyen jövőbeli célokat fogalmaznának meg?

Bioélelmiszerek fogyasztási szokásai

Franyó Katalin vagyok, a Szegedi Tudományegyetem végzős gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök hallgatója. Felmérésben a magyar lakosság bioélelmiszerekkel kapcsolatos fogyasztási szokásait szeretném jobban felderíteni. A kérdőív kitöltése önkéntesen és névtelenül zajlik. A kapott válaszokat összesített formában elemzem és használom fel dolgozatomhoz. A kérdések megválaszolása kb. 5-10 percet vesz igénybe. Köszönöm, hogy válaszaival segíti munkámat!

1.) Érdeklődik Ön a bioélelmiszerek iránt?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

2.) A bio szó hallatán a szó/szavak jut/jutnak eszembe.

3.) Ön szerint mit jelent az, hogy egy élelmiszer "bio" minősítésű? Több válasz is megjelölhető!

- ☐ Növényvédőszer, műtrágya és vegyszermes, nem permetezett
- ☐ Jó minőségűek, kedvező hatással vannak az egészségre
- ☐ Természetes, csak természetes anyagot tartalmaz
- ☐ Tartósítószermentes, kevesebb mesterséges anyagot, adalékanyagot tartalmaz
- ☐ GMO-mentes
- ☐ Ellenőrzött
- ☐ Szkeptikus vagyok

4.) Vásárolt-e már Ön bioélelmiszert?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

5.) Ha az előző kérdésre a válasza nem volt, akkor mivel indokolja döntését?

- ☐ Túlágoson drágák
- ☐ Szkeptikus vagyok velük szemben
- ☐ Csak divatból veszik az emberek
- ☐ Egyéb:

6.) Milyen gyakran fogyaszt bioélelmiszereket?

- ☐ Csak ezt fogyasztom
- ☐ Naponta
- ☐ Hetente többször
- ☐ Hetente
- ☐ Havonta többször
- ☐ Havonta
- ☐ Ritkábban
- ☐ Soha

7.) Hol szerzi be a bioélelmiszereket? Több válasz is megjelölhető!

- ☐ Hipermarket
- ☐ Kis élelmiszerbolt
- ☐ Hagyományos piac
- ☐ Házhozszállítási rendszer
- ☐ Biobolt
- ☐ Ökopiac
- ☐ Közvetlenül a termelőtől
- ☐ Saját termelés
- ☐ Egyéb:

8.) Milyen bioélelmiszereket tesz ilyenkor a kosarába? Több válasz is megjelölhető!

- ☐ Gyümölcsök
- ☐ Zöldségfélék
- ☐ Húsáru
- ☐ Kenyérfélék, péksütemények
- ☐ Tartós élelmiszer
- ☐ Fagyasztott termékek
- ☐ Készítmények
- ☐ Egyéb:

9.) Mennyit költ egy hónapban bioélelmiszerre?

- ☐ 15000 Ft felett
- ☐ 10000-14999 Ft között
- ☐ 5000-9999 Ft között
- ☐ 1000-4999 Ft között
- ☐ 1000 Ft alatt

10.) Megnézi milyen márkájú bioterméket vásárol?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

11.) Miért vásárol/vásárolna bioélelmiszereket? Több válasz is megjelölhető!

- ☐ Egészségügyi okokból
- ☐ A konvencionális termékek veszélyei miatt
- ☐ Gyermekkorom ízét idézi fel
- ☐ A természetes táplálkozás híve vagyok
- ☐ Vegetáriánus vagyok
- ☐ Barátok, rokonok, ismerősök ajánlották
- ☐ A környezet védelmében
- ☐ Diéta, kúra részeként
- ☐ Divatos termékcsoporthoz
- ☐ Egyéb:

Az Ön neme

- ☐ Férfi
- ☐ Nő

Lakóhelye

- ☐ Főváros
- ☐ Megyeszékhely
- ☐ Város/község
- ☐ Falu

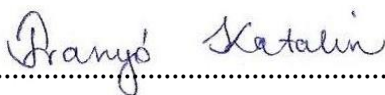
Életkora

- ☐ 18 év alatt
- ☐ 18-25 év között
- ☐ 26-35 év között
- ☐ 36-45 év között
- ☐ 46-60 év között
- ☐ 60 évnél idősebb

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy a dolgozat saját munkám, minden felhasznált forrásmunkát az irodalomjegyzékben megneveztem.

Szeged, 2014. március 16.

.....
Aláírás